Biblioteca Centrală Regională Hunedoara

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X. nr. 17 (476) — Joi 25 aprilie 1963 ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ 8 pagini 50 bani

pag. 6: PUNCTE DE VEDERE

pag. 8: INTERVIUL NOSTRU

VERSURI
PROZĂ
REPORTAJ pag. 3-4-5
TEATRU
FILM
MUZICĂ pag. 7

MIHAI BENIUC

PRIMĂVARĂ

M-ai așteptat
Ca o prăpastie căderea de apă,
Ca sclavul legat cu mîinile la spate
Cuțitul în piept al preotului lui Montezuma,
Ca o pădure ce presimte furtuna,
Răsturnîndu-i copacii,
Ca un șes revărsarea apelor,
Ca vrejurile uscate scînteia,
Ca primăvara prima rîndunică,
Brăzdîndu-i neagră văile albastre,
Ca o fereastră
Înflorirea roșie a mușcatei –

Erai singură,
Gura ta era caldă,
Cînd te-am strîns în brațe
A înflorit un cireș.

SONET

Abisurile eu le știu pe-aproape,
Chiar de privesc un crin desăvîrșit.
Eu știu sălbăticia-nchisă-n ape
Și stingerile-n mersul infinit.

M-așteaptă-n vreme gura unei groape
Și poate-oi fi crîmpei doar într-un mit
Ori un oscior subt buza unei sape
Ori din mașina epocii un nit.

Să fie cum o fi! Dar vreau acuma
Pe unde trec să se-nfioare huma
De pasul meu îndrăgostit de viață.

Sisif de-aș fi, eu stînca-n vîrf de munte
O clipă-aș izbuti s-o țin să-nfrunte
– Și mi-i destul – lumina-n dimineață!

ROST

În sumbra perspectivă a miilor de ani
Din noi nu mai rămîne nimic, poeți sărmani,
Deși știut e cum că Homer decît elenii
Ținu mai mult cu două sau chiar cu trei milenii.

Sonetele s-or stinge treptat ca niște focuri,
Iar de-or mai sta din ele cuvinte, fi-vor jocuri
De vorbe ne-nțelese rostite de copii
Pe-a tale noi maidane, tu vreme care vii.

Dar eu aș vrea frumoasa Elenă să rămînă
La fel de luminoasă ca-n vremea cea bătrînă
(Chiar dac-o leacă pus-a lui Menelaos coarne)

Și visuri să trezească și răscoliri în carne
La toți urmașii noștri, făcîndu-i să iubească, –
Altminteri fără rost e viața pămîntească.

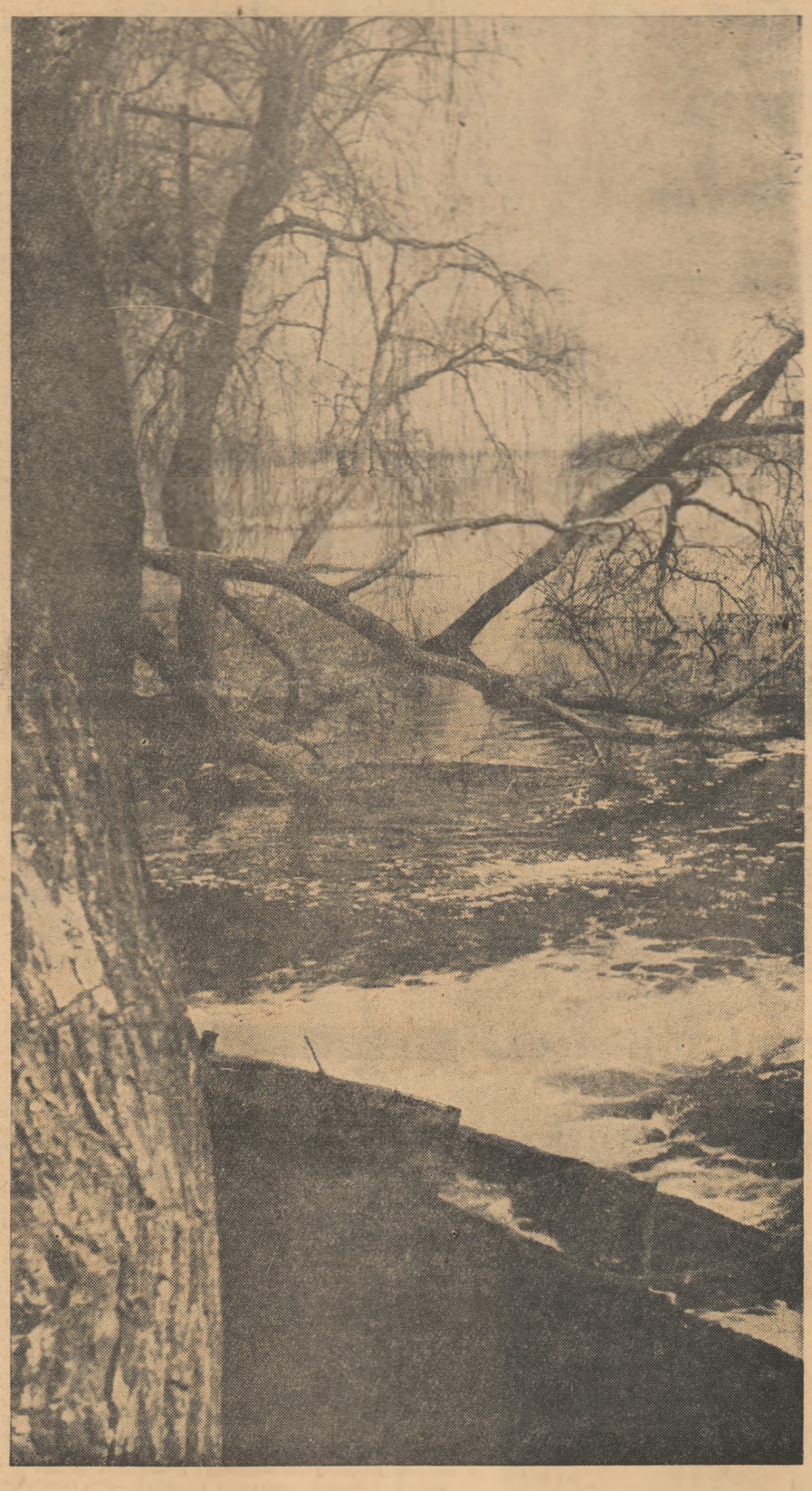

'APRIL Fotografia : DAN GRIGORESCU

MIRON RADU PARASCHIVESCU

Porumbiei

Retina mea, rănită de dogoare,
Găsește în albastrul de cicoare
A cerului matrice de culoare

Și-ntr-însa ca-ntr-o amforă se scaldă
Din zona rece pînă-n zona caldă
Într-un eter cu ape de smaraldă,

Apoi, închisă peste ce-a văzut,
Din conjunctivă ea își face scut
Și urcă în tărîmul cunoscut

De somn adînc; în timp ce-n urma ei
Planează seminții de porumbiei
Spre piețe unde-s boabe mici de mei

Și gîlgîindu-și ifosul stingher,
Se-alungă, își oferă și îi cer
Țărînii, rodul rezolvat în cer.

PAUL ANGHEL

elogiu, tovarășului meu

carnet de scriitor

În aceste clipe cînd sărbătorim un an de la încheierea colectivizării va trebui să ne întoarcem cu gîndul înapoi, nu la haturi, nu la sărăcie, nu la povara zilelor de unul singur și la nevoia împărțită la mai multe guri, ci la acel eroic bărbat, îndrăzneț și înțelept care s-a ridicat primul împotriva lor, chemînd după el țăranii pe drumul gospodăriei colective.

L-am cunoscut și îl cunoaștem cu toții. El e eroul colectiv al tuturor victoriilor noastre, dar are și obrazul cald, particular, al fiecărui comunist. El e strategul iscusit, plin de patosul gîndirii și generozității înalte, autor al rezoluțiilor care taie drumul nostru înainte semnate cu inițialele Partidului și ale Comitetului său Central, el este în același timp și tovarășul întîlnit pe toate drumurile țării, omul blînd sau aprig, visător sau lucid, neobosit sau fragil, — întotdeauna tenace, — care poartă un nume concret, ca și al meu sau al tău și pe care, mai presus de orișice calificativ, îl numim tovarăș. El e muncitor în fabrică sau în uzină, profesor sau profesionist al științei și tehnicei, dar și țăran. Iar pentru el, ca țăran, începuturile colectivizării și tot procesul grandios de transformare a satului au însemnat însăși legitimarea calității lui de comunist.

Despre el, despre acest comunist țăran am scris poate mai puțin decît despre alți tovarăși ai lui. Lupta și disciplina ei l-au învățat să fie modest. Iar în vîltoarea luptei, important e adesea să vezi obstacolele, să-ți concentrezi energia asupră-le, să știi să mobilizezi prompt toate rezervele, important e adesea să saluți bravura ultimului venit, pierzînd uneori din ochi — și asta e păcat — tocmai pe acela care a înfipt steagul o dată cu prima linie. El n-a uitat pe nimeni dintre acei ce meritau să fie citați pe ordinul de zi, uitînd în schimb măcar la despărțire, să-și spună numele. „Nu-l uitați pe tovarășul Cutare, s-a lămurit mai greu, dar a venit cu toată inima alături de noi!" Cine l-a determinat să vină alături de noi, cine l-a ajutat să înțeleagă, cine i-a fost aproape cu cuvîntul și sufletul? „Nu-l uitați pe tovarășul Cutare... și el ne-a ajutat". Dar dumneata? „Noi muncim, asta ni-e munca..."

Dar tocmai pentru munca aceasta, nobilă și neprecupețită, pentru zilele și nopțile pe care le-a dăruit, pentru energia, inteligența, tactul și hotărîrea cheltuite darnic, clipă de clipă, el, comunistul de la sat, este unul dintre eroii de frunte ai luptei, primul către care se îndreaptă la această sărbătoare gîndul meu. El a semnat prima cerere!... Căutați în dosarele gospodăriilor colective, ale celor inaugurate acum paispreceze ani sau ale celor care abia au împlinit anul în această primăvară, și veți vedea că prima cerere este semnată de un țăran comunist. Este primul om din lumea satului care a înțeles socialismul, primul care s-a desprins de sine, din plasa de paianjăn a mentalității individuale, primul partizan înflăcărat al ideii, primul care a întărit Rezoluția, sub ochii întregii comune, cu semnătura lui.

Este primul care a întărît-o mai apoi, cu faptele, traducînd-o în viață, primul om din lumea satului care a căpătat trăsăturile morale ale țăranului colectivist.

L-am găsit adesea obosit, după zile și nopți lungi de încordare, în care

(Continuare în pag. 2)

UMORUL ȘI CRITICA SOCIALĂ

de SERBAN CIOCULESCU

După diverse retipăriri fragmentare din opera lui Gh. Brăescu, a apărut de curînd în Editura pentru Literatură o masivă culegere de Opere alese, *în două volume, totalizînd peste o mie de pagini, într-un tiraj de 15.215 exemplare, „text ales și stabilit, studiu introductiv, note și bibliografie" de Niculae Gheran.*

Este, de fapt, intîia ediție critică din opera foarte talentatului umorist dintre cele două mari războaie. Tînărul cercetător care și-a luat asupră-și sarcina acestui gen de muncă științifică a realizat o lucrare de pietate, de gust și de pătrundere critică. Într-un studiu introductiv amplu, pînă astăzi cel mai dezvoltat din cîte cunoaștem, a trasat liniile existenței frămîntate a scriitorului și acelea ale activității sale, în parte necunoscută. În sfîrșit, cu o singură metodă științifică, a precizat limitele înțelegerii critice a ascuțitului umorist, necruțător critic al realităților sociale ale vremii. În opera maiorului Brăescu, — așa cum semna el la începuturile carierii sale literare, îndată după încetarea primului război mondial, — biograful și comentatorul a știut să includă și materiale satirice, cu obiect în afară vieții militare ca să ne atragă atenția că schițele, la care trebuie să adăugăm rubricele umoristice de la Rampa *și de la* Dimineața, *prin alte cuvinte: publicistica, cu subiecte din viața civilă de la oraș și de la țară, este cantitativ mult superioară literaturii inspirate de viața cazonă. Dar tot d-sa ajunge la concluzia că numai aceasta constituie titlul literar de primul rang al autorului.*

Cînd l-am cunoscut pe Gh. Brăescu, în casa lui E. Lovinescu din strada Cimpineanu n-rul 44, toată lumea îl saluta deferent cu titlul de maior. Mai tîrziu, mi-aduc precis aminte, în toate cercurile literare — se spunea colonelul Brăescu, iar la urmă generalul. Să fi fost invalidul de război (care-și pierduse brațul drept în luptele din a doua fază a campaniei din 1916) într-adevăr avansat în timpul anilor lui de pensionare sau era un mod de omagiere amicală care pe cît mi-amintesc nu-i stîrnea nici o protestare? Nu știu, dar ofițerii care l-au avut ca profesor de educație militară în 1919 se arătă sceptici față de asemenea avansări. Aceiași afirmă că profesorul stimat pentru invaliditatea lui nu știuse să se impună ca pedagog. Alta era, firește, situația literară a maiorului Brăescu, în anul 1923, cînd l-am văzut întîia oară, înalt, masiv, brevilocvent, cu o ușoară asimetrie facială care-l făcea mai interesant, înconjurat de stima generală. Scriitorul era un lector de mare talent, de umor sec, păstrîndu-și seriozitatea în mijlocul ilarității irepresibile dimprejur, seriozitate corectată însă de sclipirea vioaie a privirii. Ca și Liviu Rebreanu, se arăta agasat de lecturile lirice, cu variate experiențe poetice, pînă la ermetismul cel mai rebusian.

Niculae Gheran a făcut o lucrare de adevărat detectivism prin identificarea, în studiul său introductiv, a unor serii de lucrări de tinerețe, în parte pierdute, în parte retopite în scrierile de afirmare literară a scriitorului. Concluzia trebuie reținută: Gh. Brăescu n-a fost un debutant propriu-zis, după întîiul război mondial, deoarece se încercase în toate genurile cu mult timp înainte, publicînd însă numai lucrări profesionale de ostaș. O lungă ucenicie literară explică așadar maturitatea „debuturilor" lui. Scriitorul n-a ieșit dintr-o dată ca Pallas-Athena, în zale și cu coif, din fruntea lui Zeus. S-a exercitat obscur, a găsit în excelenta lui soție, o intelectuală, întîia sa lectoare, și-a verificat prima asupra auditorului în lagărul de la Stralsund (unde invalidul fusese trimis din spital abia vindecat, ca ofițer activ) iar cînd și-a citit primele schițe în cercul Sburătorului, își găsise măestria.

Așa l-am cunoscut așadar. Cu vreo trei cărți publicate, își consolidase poziția. Era cineva. Nu afecta modestie, dar nici nu etala orgoliu. În mutismul său, se simțea o forță morală de neînvins, călită prin pojarurile unei copilării triste, de orfan nevirstnic și prin nesfîrșitele tribulații ale vieții ostășești. Gh. Brăescu era un scriitor afirmat în pragul virstei de cincizeci de ani, cînd alții dormitează pe lauri veștejiți de hîrtie. Și militarul se rînduise tîrziu, după o fugitivă experiență în Legiunea străină și după umilitoare începuturi ostășești, obținînd prima treaptă la virsta cînd colegi ai săi, care-și găsiseră de la început drumul, zorniau pintenii cu mîndria juvenilă a celor trei trese. Dacă este însă adevărat, cum afirmă editorul într-o notă, după memoriul militar, că Brăescu era maior încă din timp de pace, de la 1 noiembrie 1915, adică la virsta de 44 de ani, tre-

(Continuare în pag. 2)

PE SCURT DESPRE CĂRȚI

AL. ȘAHIGHIAN: „Coiful de aur"

Un subiect întîlnit și în alte cărți pentru copii: peripețiile unui grup de pionieri (șapte băieți și o fată) care, într-o vacanță, pornesc să descopere o comoară, imaginară bineînțeles. Farmecul degajat de povestirea lui Șahighian nu se datorește subiectului, ci mai ales atmosferei pline de poezie și pitoresc a acestor întîmplări, desfășurate în cadrul mirific al Deltei, lîngă mare, acolo unde, cum spune autorul, „natura revarsă în jurul copiilor atîta bogăție de minuni". Portretele eroilor sînt diferențiate, nu se suprapun unul altuia ca în atîtea alte scrieri destinate copiilor. Reținem mai ales chipul lui Nicolae, șeful „expediției" copii cu o fantezie bogată, al lui Vasile „viței și fuia ca un țipar", sau al Mariei „pișicoaga și rea".

Stilul expunerii este în genere agreabil, cursiv. Supără însă prea marea frecvență a unor termeni marinărești și pescărești sau a unor cuvinte cu circulație destul de restrînsă în limba literară ca: **golomoț, a încherbăla, motofilcă, a mitocosi, năstrămbă, buflei, a coșeli, a se cinchi, nămetenie, papaimeaga, praftură,** etc.

Trecînd peste aceste dificultăți de ordin lexical, romanul lui Al. Șahighian se citește cu reală plăcere.

S. B.

ȘTEFAN IUREȘ: „A voastră e lumea"

„Veniți, veniți, cravate roșii / a voastră-i lumea! S-o-nălțați" — se adresează poetul micilor săi cititori. Ștefan Iureș apare aici în ipostaza unui prieten virstnic al copiilor cărora le vorbește într-un limbaj simplu și direct, le dă sfaturi fără rigiditate moralizatoare. Multe din poeziile incluse în culegerea de față se remarcă prin limpezimea imaginilor, prin melodicitate și ritm antrenant („Ce știi despre comuniști", „Bani munciți" „Kim, eu și alți corăbieri", „Vera pioniera" etc). Din păcate volumul e inegal. Uneori Iureș recurge la locuri poetice comune, la platitudini, neglijînd concizia și densitatea versului. Diluația verbală, accentele prozaice rarefiază simțitor substanța lirică. Iată cîteva exemple: **„Tata trece pe sonele / Tale drept lanul / Ține-n mîinile lui grele / Bine, volanul"** („Tata la volan") sau: **Văz? Auz? Perfect distingi / Gustă! Pipăie! Miroase! Deci, normale toate cinci / simțuri / Dar pardon sînt șase! / Cinci prezinți / Lipsește unul / Bunul simț / Unde și-e bunul?"** („Lică și-a pierdut un simț"). Exprimarea contorsionată are aici efecte șirpante. Aceste aspecte, mai ales de ordin stilistic dăunează fără să anuleze însă mesajul volumului care se remarcă prin orientarea, în poezia pentru pionieri, către probleme de imediată actualitate. Se cuvin amintite în acest sens poeziile inspirate de lupta eroică a popoarelor din Cuba și Africa împotriva imperialismului. Scrise cu mult suflet ele degajă un sentiment de încredere în viitorul luminos al tuturor copiilor.

M. B.

VASILE BOLOCAN: „Cea dîntîi dimineață"

Romanul este istoria unui lucrător din comerțul socialist. Fiu de țăran sărac, Grigore Căliman ajunge din simplu băiat de prăvălie director la o întreprindere comercială. Victimă a unei iubiri nefericite pentru o femeie compromisă, el face greșeli grave și e trimis la munca de jos, unde-și va reface însă viața.

Cartea ar fi putut fi interesantă. Mediul lucrătorilor din comerț pătrunde rar în literatură. De obicei furnizează material pentru scenetele satirice ușoare, ori e limpede că nimic nu justifică această optică unilaterală.

Din păcate însă, lucrarea este scrisă cel mai adesea la un nivel nesatisfăcător și compromite grav bunele intenții de care vorbeam.

Cîteva exemple cu totul la întîmplare:

„...Grigore se simțea muscat de remușcări" (p. 167).

„Uneori era convinsă că, dacă mîna ei feminească i-ar lua din spate grija unei mese la vreme, a unei rufe curate și a costumului periat și călcat, Grigore ar putea da lucruri și mai de seamă și prețuite de toată lumea. Și ceva nedeslușit în sufletul ei o îndemna să-și închine întreaga ei viață unui astfel de țel" (p. 102)

„...O dată cu dulceața primului sărut, în Ioana se stîrni și protestul femeii care nu-i înclinată să acorde vreo concesie bărbatului ce nu și-a mărturisit cu limpezime intențiile față de ea" (p. 103).

„Fiecare cuvînt al ei îi îngenunchea, îl otrăvea și-i împrăștia în tot corpul alicele unei dureri ucigătoare" p. 309)

„...rămăsese însă Silvia cu trupul ei mlădios, cu brațele fierbinți, cu ochii arzînd de dorințe, — cu gura senzuală, o femeie frumoasă de care rămînea legat prin atîția și atîția fiori" (p. 319).

A. S.

alb negru

Recital literar-muzical

În studioul de concerte al Radioteleviziunii a avut loc luni seara un recital literar-muzical intitulat: **„Primăvara"**, *la care a participat Președintele de onoare al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., acad. Tudor Arghezi. Cuvîntul introductiv a fost rostit de acad. Mihai Beniuc. Și-au dat concursul artiști de frunte ai teatrelor noastre, soliști vocali și instrumentali, corurile Radioteleviziunii, o formație instrumentală și elevi ai școlii speciale de coregrafie din Capitală.*

Probleme de istorie literară

De curînd, în Contemporanul, academicianul G. Călinescu atrăgea atenția tinerilor cercetători ai istoriei literare asupra figurii pline de interes a criticului, eseistului și eruditului Paul Zarifopol și propunea să fie din nou supusă discuției, cu toată obiectivitatea și cu tot respectul cuvenit, activitatea acestuia, pentru a se vedea, în cele din urmă, ce rămîne și ce nu rămîne, ce loc trebuie să ocupe Zarifopol în cultura românească. Inițiatorul acad. Călinescu i-a urmat, cu lăudabilă promptitudine, articolul „Paul Zarifopol și exagerările esteticiste" de Gr. Smeu (Luceafărul — 8/1963). O încercare după părerea noastră interesantă, serioasă efectuată cu rigoare și pondere critică — de a lămuri, în lumina unor criterii științifice, cîteva din problemele de bază ale reconsiderării operei lui Paul Zarifopol. Mai întîi, în articolul lui Gr. Smeu, sînt subliniate calitățile — adesea remarcabile — ale intelectualului subtil și onest care a fost Zarifopol. Meritele lui Paul Zarifopol nu sînt puține și nici minore. Între altele „Zarifopol a stigmatizat răspicat atitudinea de surplism a burgheziei românești față de apusul capitalist"; „Zarifopol își aduce contribuția la apărarea prestigiului și la promovarea unor valori artistice naționale". Se amintește și de faptul că datorăm criticului „cea mai reușită și competentă editare, dinainte de Eliberare, a operelor lui Caragiale. Nu sînt trecute cu vederea nici însușirile care ilustrează temeinica pregătire intelectuală, vocația de critic și analist „de rafinamente deosebite" și „cu o mare capacitate de a surprinde într-o operă de artă valoroasă nuanțele cele mai subtile". În același timp, autorul articolului supune criticii laturile slabe ale gîndirii estetice, exagerările (în sensul conceptiei „autonomiei esteticului") ca și faptul că studiile în studiile lui Zarifopol, deseîș alunecări „la direcția ideal-mului kantian" un anume exclusivism, o unilateralitate care-l făcea să subestimeze importanța factorului social în problemele de artă. Pe drept cuvînt articolul conchide că Paul Zarifopol, spirit contradictoriu, tributar conceptiei esteticiste și autonomismului în artă, rămîne totuși în critica noastră dintre cele două războaie mondiale o figură interesantă, pe care exegeza istorico-literară se cuvine s-o cerceteze cu atenție. Autorul articolului din Luceafărul nu subliniază suficient — după părerea noastră — unul din meritele principale ale criticii lui Zarifopol: repulsia constantă față de curentele obscurantiste și mistice. Ar fi just, de asemenea, de dorit, să fie valorificate anumite elemente revelatoare din corespondența Caragiale — Zarifopol. Oricum, articolul lui Gr. Smeu constituie o inițiativă vrednică de a fi semnalată.

Itinerar cultural clujean

„Romînia liberă" publică în numărul din 20 aprilie 1963 un interesant grupaj de articole despre activitatea instituțiilor culturale din orașul Cluj. Teofil Bușecan, secretarul filialei Uniunii Scriitorilor, prezintă sumar activitatea literar al scriitorilor clujeni; Dumitru Isac, directorul Teatrului Național, înfățișează cîteva aspecte din viața teatrală a regiunii. Despre viața muzicală a Clujului semnează articole Antonin Ciolan, directorul Filarmonicii de Stat, Mircea Breazu, directorul Operei române și Alex. Szinberger, directorul Operei maghiare. Daniel Popescu, rectorul Institutului de Artă plastică, prezintă realizările și proiectele artiștilor plastici, iar Radu Enescu scrie despre activitatea echipelor de artiști amatori desfășurată în cadrul Palatului Culturii.

Oferind o imagine multilaterală a unui important centru de cultură al țării — pagina „Romînia Liberă" merită să fie salutată.

Viața Uniunii Scriitorilor

În zilele de 18 și 22 aprilie a.c. a avut loc ședința Biroului Uniunii Scriitorilor.

S-a hotărît înființarea unei subsecții de **dramaturgie cinematografică**, în cadrul secției de dramaturgie existente; de asemeni, înființarea unui cenaclu al autorilor de texte pentru muzică ușoară.

Biroul a analizat, în continuare, activitatea revistei „Viața Românească". La discuții au participat, în afară de membrii Biroului, redactori ai „Vieții Românești" și ai celorlalte publicații bucureștene ale Uniunii Scriitorilor.

Membrii Biroului și invitații au purtat discuții asupra referatului ce urmează să fie prezentat la viitoarea ședință lărgită a Comitetului Uniunii.

Tînărul poet ieșan Andi Andrieș semnează în acest număr comedia în trei acte Grădina cu trandafiri, socotită pe drept cuvînt, în semnalările critice ce i-au fost consacrate — un debut reușit. Inspirată, scrisă cu o incontestabilă vioiciune și aducînd o tinerească prospețime, piesa izbutește să releve aspecte ale unor importante, să transmită ceva din atmosfera zilelor noastre, din patosul luptei pentru formarea conștiinței socialiste — și să schițeze cîteva tipuri umane vii care se reține. Autorul va avea însă de înfruntat, dacă se va hotărî să persevereze în materie de teatru, primejdia sentimentalismului și ispita simbolurilor naive („Fiecare om trebuie să aibă în preajma lui o grădină" etc. etc.) Schimbul de replici este încă, uneori, nesubstanțial, comic doar în intenția autorului (**Adrian**: „Mă asteaptă băieții. Nici nu încep să mănînce fără mine. Eu pentru ei sînt așa ca un fel de untură de pește. Le deschid apetitul"). Considerații de tipul: „Să nu rîzi dar mă gîndesc deseori că tu ești pentru mine un fel de vitamină" ar fi putut să lipsească, fără prea mare pagubă. Deasemeni, unele situații sînt insuficient motivate sau rezolvate superficial. Vine este în piesă înfruntarea punctelor de vedere întrupate în personaje de ajuns de convingătoare (îndeosebi Anca, Sergiu, Raluca, Sava) ceea ce ne face să privim cu încredere evoluția noului dramaturg. Revista a procedat bine publicînd textul integral al piesei, cu atît mai mult cu cît restul sectorului beletristic nu prea strălucește în acest număr. Ne referim în special la fragmentele dintr-un poem de Ion Istrati — intitulat „În satul meu". Tema este interesantă și actuală, din păcate însă tratarea ei lasă de dorit. Îl preferăm pe Ion Istrati în ipostaza de povestitor în proză. Textul este cînd încărcat de regionalisme greoase („și mi-i disanț" sau „și plinge apa la prodafuri" sau „Aud cum vin birmux cocoarele—năieri" etc.) cu totul nepotrivite într-un poem, cînd facil sălătăreț („Al mei bătrîni, amîndoi S-au stins de mult, de la război / Copilă de pripas, tin minte / Am robotit la Stan Melinte!" sau „și iată-mă-s azi inginer / Am fost și nu mai sînt stingher" etc). Rarele cazuri de lirism autentic nu salvează poemul, un exercițiu eșuat a cărui publicare ni s-a părut nejustificată. Versuri frumoase semnează George Lesnea (**Iarna**) și Horia Zilieru (**Corolar de dragoste**). Se tipărește și o poezie inedită de Nicolae Labiș. Vă-

REVISTA REVISTELOR

„IAȘUL LITERAR" nr. 3/1963

deste o anumită sensibilitate poezia „Așteptare împlinită" de Carmen Tudose. Nesemnificative versurile semnate de Radu Cîrneci („Imprejur ăuia lumina" sau „Primăvara era zveltă ca o mireasă" etc.). La rubrica destinată începătorilor („Cercuri literare") se pot reține versurile semnate de George Cristea Nicolescu. Cu lirica marelui poet republican spaniol Antonio Machado facem din nou cunoștință prin intermediul cîtorva inspirate traduceri realizate de Aurel Rău, al cărui studiu închinat vieții și operei lui Machado, am avut prilejul de a-l semnala recenzînd Steaua nr. 2/963. O observație cu un caracter mai general: prilejuită de trecerea în revistă a poeziilor publicate în acest număr: vibrația cu totul insuficientă a contemporaneității.

Sectorul de critică literară este reprezentat în primul rînd, printr-o substanțială cronică a romanului **Risipitorii**, realizată de Liviu Leonte cu finețe și spirit de discernămînt. Demne de semnalat sînt și paginile de analiză semnate de Const. Ciopraga pe marginea monografiei „Viața lui V. Alecsandri" de G. C. Nicolescu și de asemeni însemnările despre spectacolele Teatrului Național din Iași. Leonard Gavriliu semnează articolul „De ce numai «caracter?»" cu unele observații întemeiate. Din păcate însă lipsește referirea la concretul literaturii actuale, ceea ce scade aiințitor din interesul intervenției. Caracterizările făcute operei unor scriitori ai sec. XX ni s-au părut pripite (se vorbește de pildă, așa, în treacăt, de „proza informă a lui Marcel Proust, scriitorul cel mai la modă în lumea burgheză" definiție cel puțin insuficientă). Rubrica de recenzii este satisfăcător alcătuită. În cadrul „Revistei revistelor" aprecierile nu sînt totdeauna deajuns de bine cumpănite, ca, de pildă, atunci cînd recenzîndu-se „Steaua" se afirmă cu un entuziasm disproporționat în raport cu obiectul: „Ca și altă dată, foarte interesant ne pare, în ipostaza de critic literar, poetul Victor Felea" aprecierea se referă la discutabila cronică scrisă de Felea pe marginea volumului „Liniștea creației" de Aurel Gurghianu (vezi Steaua 12/963).

Conchidem că articolele de critică literară publicate în acest număr sînt variate ca preocupări, din păcate nu și deajuns de orientate în direcția problemelor de bază ale literaturii noastre actuale.

CRONICAR

continuare PAUL ANGHEL

nu-și lua răgazul unui popas. Poate nu trecuse încă nici pe acasă, iar gospodăria lui, unica lui gospodărie, avea nevoie de mîna lui de gospodar și de bărbat. L-am găsit obosit, dar neîncovoiat, cu ochii aprinși de febra luptei. El știa că satul, mai mult decît sărăcia lui gospodărie, avea nevoie de mîna lui de organizator și gospodar. Nu precupețea ce anume să sacrifice, și a făcut-o cu bărbăție.

L-am găsit adesea mîhnit. Tovarășii lui zîmbeau „tărăgnește" pe sub mustață, trimițîndu-i un ghiont prietenesc. „Are problema..." Asta însemna, cel mai adesea, că nevasta încă nu-l înțelegea, că întors acasă, după zile și nopți de alergătură, trebuia să reia „munca de lămurire" de la început.

Dar e primul bărbat, din lumea satului, care a făcut din familie o celulă colectivistă, primul din toată seria de generații care a ridicat femeia la demnitate socială, aducînd-o alături de el ca părtașă a răspunderilor obștești. Și pentru aceasta trebuie să-i mulțumim, fiindcă săteanca a devenit și ea soție — partizană a revoluției noastre.

L-am găsit adesea și nu rare ori, cu ochii strălucind de bucurie. Pentru vechiul țăran, pentru omul cu universul mărginit la bătătura lui, bucuria însemna o satisfacție domestică, un prunc, un miel, un hambar nou, caisul înflorit din propria livadă. Pentru el însemna cu totul altceva. L-am găsit bucurat de bucuriile altora, ferice de puținele succese ale luptei comune, ridicat la cele ce se numește nobilețe și umanitate înaltă. Să te bucuri că Ion, nici prieten, nici vecin, are mai multă pîine și să lupți pentru asta, iată piatra de hotar care desparte o lume, anunțînd o nouă categorie morală care a biruit.

Rupem împreună pîinea acestei bucurii obștești, serbînd azi un capitol de istorie fierbinte, împlinit cu succes, cu ochii luminați de zarea aurie a toamnelor ce vor urma.

Rupem din pîinea acestei clipe frămîntate cu truda și încordarea unui deceniu. E pîinea tuturor, iar ei, tovarășul acesta al nostru, e unul dintre autorii ei.

continuare SERBAN CIOCULESCU

buie să remarc faptul că ofițerul, apreciat de superiorii săi și chemat să profeseze la Școala militară de infanterie din București, a știut să-și recîștige timpul pierdut. Mi-aduc aminte din copilărie — sincronic cu această avansare abia acum relevată, — de numeroși căpitani pensionați pentru limită de vîrstă, puțin după vîrsta de 45 de ani, dar după aproape 25 de ani de carieră militară. Brăescu a scăpat de acest risc al meseriei, nu prea înfumant, întrucît căpitanii „în retragere" își păstrau tot prestigiul în fața micii burghezii provinciale, salutați fiind fără pic de ironie cu titlul lor, și în civilitate. Faptul este relevabil psihologicește, pentru că exclude orice posibilitate de interpretare a satirei lui Brăescu ca reacția unei eventuale ratări în meserie. Departe așadar de a fi fost un „ratat", configuratorul implacabil al racilelor armatei din trecut a fost un militar valoros și prețuit, iar pierderea brațului drept n-a conferit aureola de viteaz unui codaș.

„Nevoit să trăiască într-un mediu mărginit — notează Niculae Gheran — unde inteligența și umanitatea se dovedeau a fi oaspeți rari, Brăescu se retrage într-o lume proprie". Această perioadă de recluziune reprezintă anii săi de anonimă ucenicie literară. Glosatorul are dreptate, caracterizînd vechea armată, ca una lipsită de inteligență și de omenie. Într-adevăr, nicăieri prostia și bestialitatea nu se desfășurau mai în voie și mai scandalos ca în cazărmile noastre de altădată. Schițele lui Gh. Brăescu au scos la puternică lumină aceste vicii de structură, constitutive. Cred însă că retragerea „într-o lume proprie" ține de o interpretare oarecum romantică. Același lucru îl voi spune și despre perioada zisă de „recluziune". Aș propune în locul acestui cuvînt cu înțeles strict limitat, pe acela de „izolare" sau „interiorizare", cu această apăsută disociere între distanța pe care și-o ia observatorul ca să-și pună la punct impresiile luate „pe teren" și între izolarea contemplativului pur — ceea ce n-a fost nici o clipă Gh. Brăescu. Iubirea, chiar și în studiile științifice, duce la pătrunderea existențelor celor îndrăgiți. Gh. Brăescu merită din plin o amintire caldă, pentru mesajul indirect umanist al literaturii lui, precum și pentru acela direct al publicisticii sale, simțul său de dreptate și oroarea față de toate formele nedreptății. Ostașul însuși căuta prin purtările lui cu trupa să aducă un corectiv asprimii camarazilor săi ofițeri și a subofițerilor; uneori, din soldа lui, împărțea țigări soldaților. Să nu se exagereze apoi sărăcia începuturilor lui casnice. Leafa de profesoară și soldа de ofițer erau suficiente să întrețină o familie tînără, chiar dacă trusoul și mobilierul erau în lipsă. Gh. Brăescu a luptat pe multe fronturi cu viața; numai biografia romantică dorește să extindă nemăsurat zona mizeriilor de tot felul. În orice caz, așa cum l-am cunoscut pe autor, în momentul deplinei lui afirmări, omul nu trăda nici o fisură în platoșa lui morală; dimpotrivă, răspîndea în jurul lui optimism și voie bună, deși trăise personal multe amărăciuni și știa să surprindă apăsările și suferințele dimprejur, la toate categoriile sociale (muncitori de la sate și orașe, mici funcționari, civili și militari de pe întreaga scară a ierarhiei sociale) și la toate vîrstele, cu o specială înclinare către copii (nu fusese și el unul necăjit?)

Ediția cea nouă aduce întîia oară, cred, o contribuție notabilă prin deshumarea unei părți din activitatea publicistică a lui Gh. Brăescu („nepublicate în volum" și „addenda", vol II) — un material de aproape 250 de pagini. Se poate vedea cum umoristul, chiar cînd scrie grăbit, la gazetă, făcînd „literatură alimentară", pentru nevoile cotidiene, păstrează un nivel de certă decență. Chiar jocurile lui de cuvinte și calamburile nu sînt făcute de dragul lor, ci își asumă o funcție definitorie, caracterizantă (pîinea zilnică și pîinea silnică, de pildă). Este însă de observat că uneori în improvizația și verva factice, fără punțile de sprijin ale dialogului, se resimte oarecare slăbire a bogatei vine de umor. Genul este aci de vină. Nu s-a văzut umorist să reziste ani de zile la obligația cotidiană de a fi spiritual. Brăescu încerca să-l concureze pe contemporanul său parizian, La Fouchardière, care își incinta zilnic cititorii, cu mușcătoarele lui cronici. Anii marii crize din economia burgheză continentală și chiar din S.U.A. i-au oferit un bogat material umoristului romîn. Cîte o temă ca „scumpirea zahărului" se susține și prin savuroase amintiri din copilărie și prin cuvîntul final de compătimire pentru micii suferinzi. Stilul este însă mereu al unui realist, fără concesii aduse sentimentalismului:

„Cum vor bate bieții copii alviță de Crăciun, și spuneți dacă nu este o crimă ca un băiețel cu cămașa scoasă, cu mucii la nas să înghețe, fără speranță, în fața unui cocoșel de zahăr roș ce stă triumfător înfipt în băț pe tava alvițarului de la Sfîntul Elefterie"! (1930)

Este un adevărat crochiu, cu simpatie creionat, care ne amintește de marii desenatori realiști pe care i-a putut admira și Brăescu în tinerețea lui, un Forain, Poulbot, Steinlen, atenți la aspectele străzii și la revoltătoarele deniveleri economice ale burgheziei capitaliste.

Aș vrea să închei cu o amintire personală. Brăescu decedase la 15 martie 1949, în vîrsta de aproape 80 de ani, subit, în fotoliu, așteptînd să i se dea jurnalul și surizînd la gîndul parcurgerii lui. Pe catafalc ,masca viguroasă și plină îi fixase surîsul. Nici o suferință, nici un semn de degradare fizică nu-i alterau trăsăturile. Nu puteam realiza moartea, privindu-l. Mai tîrziu, mi-am spus că acest sentiment de supremă seninătate era indiciul satisfacției pe care nu-l dă decît o viață cu un destin împlinit. Brăescu își îndeplinise datoria de eminent scriitor, patriot și cetățean. Noua ediție îl reprezintă desăvîrșit. »

cronica literară

PETRE STOICA:

PIETRE KILO-METRICE

Petre Stoica se apropie de cotidian cu simplitatea și candoarea care par a fi, pentru el, condițiile primordiale ale actului liric. Lucrurile familiare, iubite cu un fel de spontaneitate infantilă, au „conture de inimi", „conture de fructe sau flori", „coșurile fabricilor înalță panașele fumului", jocul de umbre al ramurilor bătute de vînt are „gesturi de copil fericit", zorile emană „arome de chimen și zmeură", norii sînt figurați, ca într-o naivă metaforă grafică, sub formă de „năvi" sau „aeronăvi", fructele care cad toamna din pomi par niște „lampioane stinse" etc. Imaginile se constituie de multe ori cu stîngăcia grațioasă — exprimînd însă și o secretă ironie, pe care aș numi-o suavă — a pinzelor unui Rousseau Le Douanier. Un astfel de stil, care poate cădea lesne în manieră — ceea ce i se întîmplă uneori lui Petre Stoica —, realizează o condiție estetică în primul rînd prin tonul direct, al unei sincerități dezarmante, lucru intuit de poetul „Pietrelor kilometrice". Mișcarea lirică specifică — în măsură să explice, desigur cu o oarecare aproximație, procesul intim de elaborare poetică la Petre Stoica — constă în tălmăcirea fără ocolișuri sau întreruperi a unor percepții inițiale în imagini, cele mai adesea simple și clare. Între tinerii care fac poezie „de idei", Petre Stoica, apare ca un imagist sentimental. M-aș referi, pentru ilustrarea celor spuse, la „Călătorii", în care poetul, „corector de zi și corector de noapte", se înfățișează sub „cerul electric al candelabrului mare", făcînd „mii de semne albastre" pe marginile albe ale șpalturilor. Într-o clipă de răgaz, cu ochii închiși, imaginile desprinse din atîtea lecturi eterogene încep să-l cutreere. Geografii și epoci istorice diverse se asociază caleidoscopic. Desenul naiv nu atenuează intensitatea artistică a emoțiilor, nu compromite efectul unor accente grave sau patetice: „Eu însumi / părăsind casa de gheață a familiei de eschimoși / cu schiurile cobor pe o pantă nebună, / în vechiul automobil cu felinar și roți de landou / trec în revistă mașinile noastre moderne... / Pornesc pe Amazonul încărcat de orhidee, de umbrele / celor uciși de cavalerii spanioli — / și dintr-o barcă ușoară cineva mă salută, / vrea să-mi ofere papagalul somnoros de pe umăr. / Sînt în Africa ridicată să se spele de sînge, / tai trestie de zahăr în Cuba victorioasă / cînt în cîmpiile bogate ale Banatului meu, / în Siberia vînez vulpea argintie / și aflîndu-mă cu nava urîșă în cosmos / desenez mirarea stelelor cu pupila mărită. / Unde nu sînt? "...

Pentru ca, în final, poetul să pornească, revenit din reveriile sale, în adevărata „călătorie / — lungă și de nimeni văzută — / spre bucuriile de seară ale cititorilor pentru care / sînt corector de zi și corector de noapte". Petre Stoica este un optimist sensibil, înclinat spre efuziune și confesiune, o natură de o generoasă sociabilitate, receptivă la aspectele luminoase ale vieții în socialism.

Comparat cu primul său volum („Poeme", 1957), „Pietre kilometrice" se vădește rezultatul unei substanțiale evoluții. Cei șase ani care despart aceste două cărți au însemnat pentru poet o perioadă de limpezire și cristalizare a personalității sale, un fertil efort de a incorpora sensurile majore ale actualității. A dispărut în bună măsură, din poezia lui Petre Stoica, acea jovialitate facilă, acea complacentă acceptare a clișeelor calofile, acea tendință spre notația superficială — care sconta să extragă efecte lirice din mimarea stilului prozaic —, deficiențe constatabile în mai vechile „Poeme" și datorate, fără îndoială, unei anume detașări față de realitățile contemporane. Reacția criticii la apariția volumului de debut al poetului, — promptă, — a fost de o severitate justificată; trebuie să recunoaștem însă că ajutorul pe care era datoare să i-l acorde pe parcursul acestor ani — căci Petre Stoica a continuat să publice în reviste — a fost minim, dacă nu inexistent. După o perioadă în care numeroase articole și-au cules exemplele negative din poemele lui — nu o dată pe nedrept — s-a așternut în jurul numelui lui Petre Stoica o tăcere impenetrabilă. Astfel că „Pietrele kilometrice", adunînd roadele unei activități susținute constituie, într-un fel, o surpriză. Calitățile incontestabile ale volumului nu compensează însă într-un tot unele inconsecvențe artistice a căror discuție o cred necesară.

Petre Stoica conferă uneori o funcție pur ornamentală cuvîntului sau imaginii poetice. Sînt unele vocabule pe care le folosește în versurile sale cu o predilecție prea evidentă, probabil pentru că le consideră înzestrate cu o capacitate intrinsecă de evocare: „fosfor", „inimă", „timp", „stele", „aștri" etc. Ar fi absurd să i se reproșeze poetului utilizarea, oricît de frecventă, a unor asemenea cuvinte, îngrămădite-se contextul (De altfel, nu o dată ele sînt, chiar la Petre Stoica, elemeniele unor tropi sau forme de expresie cu indiscutabilă valoare lirică). Mă refer așadar la cazurile cînd un asemenea lexic „poetic" e menit doar să înnobileze o idee artistică banală, săracă în substanță, cînd capătă rol de podoabă, de procedeu retoric. Aș exemplifica printr-o poezie care îmi dă, de la un capăt la altul, sentimentul de „făcut", de „fabricat": „Moment cu frunze de lauri". Poetul se adresează cosmonautului: „Inima îți-o auzeam cîntînd pentru noi / cei rămași la hotarul obișnuit al pămîntului / și-n fugile clipei insemnate cu fosfor aprins / am urmărit traiectoria crescută spre timp / dincolo de grădinile norilor". Inima care cîntă, „fugile clipei" care sînt „insemnate cu fosfor", traiectoria îndreptată „spre timp" sînt în ordine estetică, niște asocieri abstracte și, pentru că nu ți le poți reprezenta nicicum, arbitrare. Oricine va putea explica aceste versuri, le va putea reduce la o înșiruire de idei destul de cuminți: ceea ce le lipsește e însă ideea poetică unificatoare. În continuare, poemul devine și mai artificios: „Inima îți cînta puternic deasupra, / în zadar constelațiile încercau să-ți imite / priceperea mîinilor deschise armonios / peste sticlirea continentelor cu ape și munți / înfățișați ca niște ochi luminoși / încercănați cu mărgean". Oricît m-aș strădui, nu pot să-mi închipui cum niște constelații ar putea încerca să imite priceperea unor mîini deschise armonios! Defectul acestor versuri stă și în gramatica lor nefericită: o succesiune de trei participii (deschise, înfățișați, încercănați) cu funcție atributivă, într-o interminabilă subordonată completivă (...„să imite..."). Într-un astfel de caz apare evident cum poetul caută să ornamenteze prin determinări imagistice laborioase un material poetic inițial extrem de sărac. I-aș mai reproșa lui Petre Stoica și o tendință pe alocuri idilizantă în înfățișarea realității contemporane: uneori, profuzia de lumini, de „arcuri albe de triumf", de flori și unduiri mătăsoase introduce atmosfera dintr-o ilustrație cromolitografică la un basm. Într-un context de acest fel, mărturia despre efervescența vieții contemporane devine, artistic vorbind, incongruentă, ca în imaginea unei „flori suave" din care ar țîșni „lavă fierbinte". („Port în mine formele viitorului, / le văd, / și cu mîna le-ating / dimineața în mină, / cu mistria pe schele, / sau apucînd eprubeta — / floare suavă din care / viața țîșnește / lavă fierbinte!" — „Port în mine"). Din fericire asemenea stridențe sînt rare în „Pietre kilometrice".

Reabilitarea cotidianului în poezie — ca expresie a noilor valori pe care le capătă acesta în socialism — constituie o direcție mai veche în scrisul lui Petre Stoica, anterioară eforturilor în același sens ale unor poeți ca Veronica Porumbacu, Florin Mugur etc. El obține pe linia unei astfel de preocupări rezultate demne de tot interesul. Fie că închină o emoționată laudă zidarului, care lucrează pe schele acoperit cu „coiful croit dintr-un sac de ciment" („Și tu ești poet"), fie că înfățișează, în versuri discret vibrante, o femeie care „pe jumătate îmbrăcată aprinde focul / și rînduiește cu grijă pe masă / cănile albastre de ceai", pentru bărbatul și fiii ei grăbiți să plec la lucru („Moment obișnuit"), fie că descrie panoramic, o zi de vară cu marinari care „mișună-n porturi", cu vînzători care oferă în piețe „fructe aromate și ouă, flori și legume spălate", cu motocicletele gonind pe „șosele argintii", cu școlari care se rotesc în „avioane de lemn și troici sclipitoare" („Trei poeme despre soare"), fie că reconstituie ambianța unui cartier muncitoresc, cu o nevastă care „ridicată în vîrful picioarelor / întinde ultima rufă pe frînghia subțire", cu copiii care, lîngă terasamentele de cale ferată, „înalță zmeie nervoase și mușcă din mere" („În cartierul muncitoresc"), fie că evocă atmosfera unei seri de simbătă rurală, cu țăranii colectiviști care „vin cu bicicletele pe calea amurgului / oprindu-se înaintea frizeriei sătești / plină cu arbori de fum" și care discută unii cu alții ca niște „agronomi și profeți adevărați / căci una și aceeași le este / viața și politica" („Simbătă seara"), — Petre Stoica izbutește să fie autentic și, oricît ar părea de paradoxal acest lucru la un poet tînzînd să contureze cît mai exact și nepoetizat amănuntul diurn, plin de fantezie. Asemenea poezii, și altele, care urmăresc să surprindă o lume familiară în aspectele ei concrete, în cromatica ei vie și în mișcarea ei sugestivă, nu se resimt aproape de loc de inconsecvențele semnalate mai sus, acestea apărînd îndeosebi în compunerile pe teme mai generale (cucerirea cosmosului, viitorul etc.), cînd imaginația poetului devine brusc deficitară, se exercită trudnic, în gol.

Petre Stoica este, în afara înclinației sale neascunse spre cotidian, un inspirat poet al naturii și dragostei. Imaginile au un contur net, chiar dacă stîngaci, se constituie lent, ca desenul unui copil care urmărește cu atenție modelul și-l reproduce ferm, apăsînd adeseori foarte tare creionul colorat pe hîrtie. Poetul nu e un spontan, nu face niciodată schițe fugare, cu mișcări dezinvolte, nu este un asociativ care să perceapă într-o strălucitoare relații inedite între obiecte și fenomene. Sensibilitatea lui nu e totuși, din această pricină, mai puțin originală. Aș cita, pentru a ilustra modul specific al lui Petre Stoica de a-și compune imaginea, remarcabila autumnală intitulată „Roți de toamnă": „Sînt roți pretutindeni în aer... / Ele apar printre turnuri lucioase. / Coboară și urcă vertiginos. / Coboară și urcă lăsînd îndărăt / valuri de culori. (...) Fug roțile pomilor cu cercuri roșii de frunze, / fug pînă seara cînd cercurile încet se desprind / învolburate alergînd mai departe spre iarna / ce le prinde-n cristal. / Pe axele orelor se-ntorc globurile de foc ale fructelor (...) Aleargă și roțile boabelor mici, / aleargă repede ca șingele-n vine, / mai repede ca roțile dinamului, / aleargă, aleargă roțile grăbite — / Să se dividă în alte fără număr / roți mai puternice". Interesantă e la Petre Stoica tendința de a structura imaginile naturii în funcție și de elemente ale civilizației tehnice contemporane. Toamna e văzută ca o multiplicitate de roți, se vorbește la un moment dat de un dinam — ai în cele din urmă reprezentarea unui gigant angrenaj. Altădată („An nou") poetul scrie — și reamintesc asociația făcută la începutul cronicii cu pictorul vameș Rousseau: „Împreună am venit pînă aici / purtați de frumoasele mașini / ale anotimpurilor". În „Vară dinamică", poem al marilor recolte colectiviste, cîmpul capătă un aer de mare industrie modernă: „aeronavele norilor" lansează ploi, se fac mai mari „bilele moi de rulmenți din păstăi"; poetul vorbește de „manometrele virstei / cu ac de aur", de mașinile care părăsesc „uriașele hangare agricole" spre cîmpia fără haturi. În plante sevele sînt propulsate de „motoare interioare". Integrarea elementului tehnic în percepția naturii nu e făcută cu ostentație și nici în detrimentul expresiei unui autentic și pătrunzător simț al frumuseților cadrului natural.

Erosul e la Petre Stoica entuziast și extrovertit, de un delicat optimism. Poetul șoptește iubitei „nimicuri frumoase", răsfoiește „o carte între filele căreia / tremură umbrele profilului" ei, se joacă inocent: „Ne turnăm nisip din palmă în palmă / măsurînd timpul dragostei..." („Mă revăd lîngă tine"). Săgețile cu care țintește zeul Amor spre inima poetului nu-i aprind singele de o devastatoare pasiune, nici nu-i trezesc o senzualitate aprigă, dimpotrivă, îi sporesc predispoziția spre seninătate calmă și candidă efuziune. Poemele de dragoste ale lui Petre Stoica capătă, astfel, caracter de imnuri, în care o accidentală notă melancolică trece neobservată.

Ar fi greșit să se creadă că poetului îi sînt închise domeniile unei lirici cu accente mai grave, deși în prezentul volum căutările în această direcție sînt mai rar constatabile. Aș aminti două poeme, după părerea mea printre cele mai bune ale lui Petre Stoica: „Soldatul invins" (deși cu ecouri din Sandburg) și „Vechi tîrg în Banat". Ultimul, inclus în ciclul „Cîteva gravuri de epocă", oferă într-o formulă poetică pregnantă, imaginea sumbră a lumii apuse. Impresia e de precar, de sordid și de monoton, de falsitate stridentă și dureroasă: „Și trompetele lungi de carton / anunțînd căderea îngerilor în visele noastre / de copii purtați de virtejul călușeilor triști! / Nebunul privea îndrăgostiții fotografiați lîngă peisajul cu avion și palmieri violeți, / orbul cînta la vioară un imn lui Dumnezeu, / riului în care neauzit cobora. Sprijinit, / peste vise, bătrînul tăcut ca un patriarh / vindea lipitori și rădăcini de lecuit nenumărate boli, / nebunul ridica boabele porumbului strivite în praf / semănîndu-le în ogoare pe care numai el le vedea..." etc.

**Cu „Pietre

din „CÎNTECE ÎMPOTRIVA MORŢII“

de

Eugen Jebeleanu

●

desen de FLORICA CORDESCU

ca să pot apăra

Ca să pot apăra mai bine această viață,
veniți și perindați-vă prin fața mea,
voi, fonicși transparenți, victime
rechemate din camerele de gazare.
Voi care, ani de zile, ați ieșit,
c-un foșnet surd de groază prin
gîtlejele oribile-ale coșurilor
de crematorii, –
reînviați, împrumutîndu-mi
ultima voastră șoaptă,
transmiteți-mi întreaga voastră spaimă,
nedumerirea, lacrima, atunci
neputincioasă,
acuma explozivă.
Împrumutați-mi rîurile-aprinse ale
sîngelui vostru,
ca niște cai sălbateci, refuzînd
să se prefacă-n fum...

Nu-mi dați un uragan
de glasuri devenind
un ocean suprauman,
ci ajutați-mă
să fac să se audă șoapta fiecărui
copil, din milioanele de prunci uciși,
șoapta
atît de asemănătoare și de alta
decît a celorlalți copii.
Dați-mi această lună mică de cîrpă
a copilului,
rostogolită cu el odată
în pojarul cuptoarelor.
Această mică lună de cîrpă,
pe care pruncul,
mergînd neștiutor spre moarte,
i-a-ntins-o, surîzînd,
călăului,
spunîndu-i:
– Poți să te joci cu ea
pînă mă-ntorc...

Să reînvie,
ca să transpară și să palpite pe această
hîrtie
la fel ca apa morților în zare, vara,
suflarea ultimă – aici eternă –
a bătrînilor,
a celor ce mergeau la moarte
bolnavi de inimă
tîrîndu-se în patru labe
cu deznădăjduitele lor bărbi.
Să se mai dea o dată peste cap
în hohotul de rîs al paznicilor
astmaticii mușnegi!
Și saltu-acesta
cu adevărat mortal,
să fie viu aici pe totdeauna.

Înfățișați-mi
ochii negri, cu scăpărări astrale,
ale acelui luptător necunoscut
cu coșul descărnat al pieptului
făcut din seceri albe
și care înainte de-a muri
s-a mai încăierat o dată:
cu leii flăcărilor.

Dați-mi și pletele
o patruzeci de fete-asasinate:
plete-mpletite-n cozi de toate felurile:
ca rîurile cînd se-nvolbură sau ca
secara, sau
stacojii ca toamna,
sau ca un cîntec ondulat
de flaut negru.
Și să nu poată fi un om
pe-acest pămînt
sau pe-orișicare altă planetă
să nu strige,
de groază și de milă și iubire,
chiar dacă n-a avut nicicînd o fată:
– Dar e chiar părul fetei mele!

Și dați-mi chipurile vii
ale-asasinilor
ca să le pot preface în
neant.
Veniți și ajutați-mă
să fac pe omul Om
să stea de strajă
și chiar și-n somn
să-i fie pletele, cabrate de memorie,
mari cataracte
ce cad în noapte arătînd abisul
și izbutesc să facă ziua
mai luminoasă.

civilizație

Anvers

O crîșmă. Radio. Și muzică
de dans.
Un om, în crîșmă,
lîngă radio și lîngă
muzica de dans.
Și mîinile acelui om
ce bat în masă
ritmul dansului –
și fața omului, îneremenită,
o față albă de ghilotinat.

Mîinile
despărțite
de ceea ce gîndește omul.

Și fața-i albă de ghilotinat.

eldorado

Să nu tînjiți la aur, să nu-l vreți,
căci, iată, ei sînt plini
de aur
și-n fața noastră pier
în secolul acesta
care nu este-al lor.
Cu toate că-n mișcări sînt vii
și nu sînt nici prea slabi (oricum ai vrea
să-i iei)
li-s chipurile galbene de aur;
o gălbinare stranie de aur
le dă lucirea, strălucirea și aparenta
glorie crepusculară.
Nici un os sănătos nu poate
să le rivească bocle...,
nici un codru,
oricît de răvășit de toamnă,
n-ar vrea să li s-asemuie.
Și nici cea mai sărmană dintre mumii
înfășurată
în bietele-i bandaje; –
căci o mumie nu știe ce-i chinul,
în timp ce oamenii aceștia
cu mari pupile de aur
simt ațintită asupra lor, întreagă,
ura pămîntului.
Ei au o greutate: cînd bat cu pumnu-n
masă,
cînd calcă și
cînd se așează să mănînce,
și mai ales cînd dorm.
Căci fiecare vis al lor e-un vis apăsător
ca aurul.
Sonore li-s vertebrele bolnave,
căci între ele stau bine-ascunși
acești napoleoni de ghiață,
reumatismul strălucit al bogăției.
Li-i agonia mult mai crîncenă
decît a orișicărui om,
fiindcă li-s plămînii
doi saci cu aur greu care-i apasă și le
gîtuie suflarea.
Și muribunzii-aceștia se căznesc atunci
să-și scuipe greutatea
și respirația le hîrtie, le zornăie,
silindu-se să scape de
neomeneasca apăsare.
Ei ar dori atunci să se prefacă fiecare ban
de aur
într-un fulg
și fulgii toți să se prefacă într-o
ușoară zburătoare
care să se înalțe,
și să-i dezlege.

Oh, Eldorado,
roată strivitoare de aur!
O, aur cu sclipiri de salt de leopard,
pe care l-ai ucis și care ți s-a prăbușit
pe piept
și-acuma-ți zace,
mereu mai greu, pe inimă...

Și hîrtie plămînii,
respirînd din ce în ce mai silnic,
și-afară sînt greviștii
ușori în salopetele de rîndunici
și numai aurul apasă tot mai greu
în timp ce primăvara
abia așteaptă
să sufle-n trîmbița-i de luminișuri...

terra nova

E Terra Nova, jos. Escală.
O libelulă-i marea sală
de așteptare, cu cleștare.
Afară plouă;-n sală-i soare.
Un bar, și-n bar e o făptură,
ce pare că-i femeie: gură
cu buzele lipite, arse,
de-ascunsele-i dorinți, întoarse
din sufletul ce-ar vrea să pară
de-anahoret, dar e de fiară,
care privește către țapul
ce curte-i face, dîndu-și capul
pe spate țanțoș, și cu care
ar vrea să stea-ntr-o-mbrățișare
băloasă pînă-n zori, drăcește,
cînd buza i se umezește,
și-i spune țapului: – Iubite,
ni-s trupurile împletite,
tu ești de fier, eu sînt o fiară,
legați, noi cucerim o țară,
de plodurile noastre multe
întregul glob o să asculte,
căci o s-avem mii de urmași,
mărunți, cu ghiare și trufași,
un furnicar de monștri mici,
rozînd din oameni, dînd din bici,
și înmulțindu-se mereu,
iubite, și stăpîn al meu.

I-aud. Și-n timp ce gură-n gură
ei sorb cîte-o înghițitură
din cupa largă, rubinie,
eu ies în ploaia cenușie,
mă urc în avion, și încă
mai zvîrlu o privire-adîncă
spre-acest aeroport modern,
imens borcan, dar nu etern,
în care monștrii, grei de bani,
fac socoteli pe mii de ani,
în timp ce ploaia din tărie
îi roade-ntr-una, cenușie...

atîta vreme cît...

Veneția, restaurantul „Anima bella“.

Cînd știi că omu-acesta, chelnerul mărunt
cu fața matură și pală,
și care te servește
de fiecare dată înclinîndu-se,
cu o experiență, parcă
de veacuri,
nu are decît doisprezece ani,
mai poți fi liniștit?

Cînd bine îți dai seama
că s-a obișnuit să fie un bătrîn
la doisprezece ani,
cum poți să mai mănînci?

Cînd îți comanzi friptura și zărești
cum o privește-acest copil livid,
și mai ales (o, mai ales!) cînd te întreabă:
– Nu-i bine friptă?

Cum mai poți răspunde?

Atîta vreme cît copilu-acesta
îți spune c-a venit să fie slugă
ca să-și cîștige viața,
și tu îi vezi picioarele
cu-aceste vine fragede umflate,
și viața-aceea o zărești, e drept,
însă pierdută, sfîșiată, moartă,
o pată-n depărtare, sîngerîndă, –
cum mai poți fi în stare
să-ți mîngîi liniștit copiii?

Atîta vreme cît...

chiar dacă

Chiar dacă nu mă iubești,
eu o să te iubesc,
cu-atîta mai curat și mai firesc.

Chiar dacă o să spui:
zadarnic, e zadarnic!
cu-atîta eu mereu voi fi mai darnic.

Chiar de-o să spui:
„A fost o fiară“, – iară
voi spune: „unde-i blînda-mi căprioară?“

Trăind, de-mi spui să tac
eu o să tac.
Dar de-ai muri, urla-voi veac de veac...

perpetuum mobile

Aș vrea să-ți spun lucruri pe care le cunoști
și lucruri pe care nu le cunoști
ca o brățară, care-nconjoară,
și mîna ta și mîna mea.

și aș vrea
să-ți spun lucruri pe care nu le știi
din zilele ce se vor naște, argintii.

Lucrurile pe care le cunoști
sînt niște viaducte
cu pulpele bine înfipte-n pămînt
și celelalte sînt niște fructe nemaivăzute
cu tainice frunze de vînt.

De-ai sta nemișcată,
ai fi o statuie cu zîmbet divin.

Mișcă-ți, te rog, săgețile ochilor
puțin.

o, viață!

O, viață, nevăzută undă,
cea care vii, cea care treci,
așa-i că unda ți-e rotundă,
așa-i că nu mă lași în veci?

Așa-i că nu dispari, ci-ntr-una
doar te rotești, de plumb și cer,
rostogolind ca marea luna
în valuri care-n veci nu pier?

Așa-i că mă rotești cu tine
și că o să trăiesc și eu
în lumile-adolescentine
ce vor veni mereu, mereu?...

Oh, ia-mă-n brațele rotunde,
ca pururea să povestesc
de lumile ce-ascunzi, profunde,
de cele ce se prevestesc.

primăvară

La coada ochiului ferestrei,
sclipește-o lacrimă de ploaie,
necunoscută, părăsită de vijelia ce-a trecut.
Și-ntunecimea cade, a căzut...

Și un bubuit departe, nu de tun,
un ultim tunet al furtunii,
deschide-un trandafir, o clipă, -n cer.
Și-aud cum inima-mi ca un
mic mînz roșcat,
cu zgomot de potcoave mici de fier,
pornește să-l întîmpine
și-mi scuturã, trecînd prin frunze
proaspete,
pe față și pe mîini
ciorchini de diamante încă tulburi...

Și nu mai știu:
sînt lacrimile tale
sau ale mele – de fericire –
Primăvară nouă?...

tu ești ca pasărea aceea

Tu ești ca pasărea aceea,
care, cîndva, -ntr-o zi de vară,
cînd ploaia se lăsa din ceruri
parcă plutind, atît de rară,

zburã de-afară în odaia
în care stam și, fără veste,
în timp ce, albăstrie, ploaia
se prelingea lin pe ferestre,

mi se opri pe umeri, mică,
și mă-ntrebă din ochi: – Tu ești?
și, nemaiașteptînd răspunsul,
sclipind, pieri pe veci.

Tu ești...

rîurile se desgheață

Rîurile se desgheață, trozninã
ca niște copaci de cristal.
Cu aburul plămînilor îți scriu
rotunde litere fierbinți în dimineață.

Răspunde-mi, iubito, la fel, suflînd
peste pămîntul, rece încă,
și peste sînul uriaș de stîncă
din care picură un ghiocel.

lumina

Lumina – ce bună...
Într-o odaie neagră,
obrazul transparent al unui copil
adormit pe o mînă de lună.

Steaua ce zboară
din nicovala serii
lovită de un ciocan, –
ușoară.

Torpila unei ciocănitori
scăpărînd argint
dintr-un mesteacăn
în zori.

Ața cu care
mașina de cusut a lunii
însăilează
sfîșiatele valuri amare.

S-a făcut întuneric, –
dar ți-am sărutat lobul urechii,
și ți s-a aprins trupul de aur
feeric.

ȘTEFAN BĂNULESCU

dropia

Cînd am văzut întîia oară gara Ciulnița, s-a întîmplat să văd și o dropie. Mai întîi trebuie să spun că pe atunci, Ciulnița nu dădea numele nici unei localități sau măcar unui grup mărișor de case, ci unei singure clădiri, clădirea gării. O casă din cărămidă, singură în cîmpie, cu numele frumos de Ciulnița. Era într-o zi de iulie spre seară, niște păsări mici, cenușii, zburau spre culcuri și, pentru ca să treacă dintr-o parte în alta a clădirii, n-o ocoleau, luau cale dreaptă prin ușile larg deschise ale sălii de așteptare. Zburau pe acolo, cum ar fi zburat prin grîu sau prin porumb. Copil fiind, mi-am imaginat atunci, nu știu cum, că și impiegații cu șapca roșie din birouri, după ce părăseau registrele și aparatul de telegraf, mergeau și ei să se culce, nu în case, ci într-un fel de culcuri mai mari, uitate în cîmpie, pe lîngă gară. Dropie nu văzusem niciodată, poveștile ale altora că ar fi văzut-o, auzisem destule, iar din Pseudokinegheticos nu citisem încă. Totuși, închegasem o imagine a dropiei, fantastică desigur, din poveștile auzite, imagine destul de paternică pe care, mărturisesc cu păcat, vederea unei dropii adevărate nu mi-a schimbat-o, a dat, poate, mai multă culoare fantasticului. Se prea poate ca poveștile să fi fost bune, dacă imaginea închipuită a rezistat. Adaug că acele povești nu le auzisem de la vreunul, l-a desenat, în anii aceștia, dropiei titlul de monument al vaturii, a primit un drept care o ocrotește, o apără prin lege, așa cum a primit și pelicanul, și Babele de pe Bucegi.

Simțul monumentalității ei se vede că oamenii din cîmpie l-au avut cu mult înainte ca dropia să fie pe cale de dispariție totală: îmi amintesc zecile de oameni care se opriseră în acea seară de iulie, din dreptul pe care-l făceau de la secerișul istovitor spre satele lor; se urcaseră pe acoperișurile vagoanelor de marfă din gara Ciulnița, pentru a zări mai bine dropia stînd în tăcere desăvîrșită, pe care n-au stricat-o decît în clipa în care s-a apropiat unul cu pușcă: „Fugi, fată!" — au început să strige cu palmele la gură și dropia a pierit. Cel cu pușcoiul n-a apucat să vadă dropia și a tras de necaz un cartuș spre soare, injurîndu-i pe oameni tot de soare. Soarele a rămas la locul lui, iar oamenii, rîzînd, s-au depărtat de vagoane, plecînd spre satele lor prin ușile larg deschise ale sălii de așteptare. Poate, cînd au ajuns acasă, cu soarele asfințit în cămăși și cu praf și pleavă de la seceriș, între măsele, să fi spus nevestelor și copiilor: „Am văzut dropia la Ciulnița". Lucrul era extraordinar și pe atunci, știut fiind și cît de greu se lăsa dropia măcar văzută, necum în bătaia puștii. Vara și toamna, pasărea părea de neatins, ca un vis. „Am văzut dropia de aproape" suna cam tot atît de necrezut cum suna pentru cei mai mulți oameni din cîmpie, după seceriș: „Am strîns atîta grîu în vara asta, încît îmi ajunge tot anul".

Oricît de convins am rămas că am văzut într-adevăr dropia, și oricît de clară se păstra imaginea ei în memoria adolescentului care eu fost mai tîrziu, totuși, de fiecare dată cînd m-am aflat apoi într-un tren care traversa Bărăganul, coborînd mereu pentru diferite clipe pe peronul Ciulnița căutînd pentru a mai întîlni încă din sentimentul că trenurile de azi nu fi văzut mai de aproape, întrecînd, poate-vreo vie, de vacanță. Imaginea dezolantă a unei gări uitate, pierdută într-un cîmp pîrjolit, cu oameni care au trecut prin sala de așteptare fericiți că pleacă, lăsînd locul trupurilor din copilărie. Și această mică imagine, trădătoare, a murmurat în timpul serierii de după război, cînd pe scoperișurile vagoanelor stăteau înșiruiți sute și mii de oameni, întorcîndu-se cu sacii goi, după o călătorie năucitoare prin țară a unui morman-bloc de grîu. Cînd trăiesc ceva de a rîndul cu pasaje și cu tunel ca să coborî și să răpească tot, și cîmpie se tăvălesc parcă și ei, ca mai dădea prin porumb. „Fugi, fată"...

Nu știu cum, știe trecute, știut tot la Ciulnița — pe cînd înconjuram acum de cîmpie și clădirile urbane ale populării Bucureștiului — mi-a venit ca unul din cei trei opt de tineri ca care m-am împrietenit de curînd, să-mi spună: „Dacă mergi mîine dimineață cu noi pe cîmp, ți vezi cum se apropiem și prindem dropia." Abia apoi mi-am dat seama de ce ochii grevistului „Te-ai apropiat de dropie?". „De la rîul de, din dreptul porții mă apropiu mîine. Mai am trei sute de hectare. Cei de la Ostrovenești au văzut dropia de ieri." Și pînă mîine mai avem, așa că nu mi-am mai vorbească despre dropia lor de a doua zi duminică. La răsăritul soarelui eram cu toții pe cîmp, cu trei optzeci de tractoare, răspîndiți pe mai de hectare, în cinci puncte de lucru foarte bine studiate și organizate după planuri agrotehnice moderne. Pilotul avionului prăfuitor de îngrășăminte și insecticide, ne întîlnise la plecare și spusese, cred mai mult pentru mașefori, așa cum spuseseră și ceilalți fată cu mine: „Jur că văd azi dropia toată și voi nici nu v-ați apropiat bine". La prînz însă, trei treisprezece dintre tineri se apropiaseră și văzuseră dropia. Ajunseseră cu lucrul la marginea cîmpului. Arat, însămînțat sau grăpat. Spre seară, alți trei tineri, cei pe care-i însoțisem pe tarlalele de grîu verzi dinspre Brîncoveni-Cucuruz, cum i se spunea satului — se apropiaseră și ei de dropie și o văzuseră întreagă. Spre seară ne-am îndreptat spre dropiile de lîngă Ciulnița, la locuințele cu aspect de vile ale tractoriștilor, la atelierele mecanice, la turnul de apă, și la clădirile etajate ale creșcătoriilor de păsări, și după ce am vizitat fabrica de furaje concentrate a gospodăriei, ne-am oprit să ne odihnim la cîmpul muncitorilor agricoli de la această unică complexă agricolă. Ochii de cerbină ai unei fete, pe cîmp, ca trei fluviile de ape de la marginea miriștilor arse și late, vărsate în orizont. Priveau într-o tăcere desăvîrșită, pe care n-au stricat-o decît în clipa în care s-a apropiat unul cu pușcă: „Fugi, fată!" — au început să strige cu palmele la gură și dropia a pierit. Cel cu pușcoiul n-a apucat să vadă dropia și a tras de necaz un cartuș spre soare, injurîndu-i pe oameni tot de soare. Soarele a rămas la locul lui, iar oamenii, rîzînd, s-au depărtat de vagoane, plecînd spre satele lor prin ușile larg deschise ale sălii de așteptare. Poate, cînd au ajuns acasă, cu soarele asfințit în cămăși și cu praf și pleavă de la seceriș, între măsele, să fi spus nevestelor și copiilor: „Am văzut dropia la Ciulnița". Lucrul era extraordinar și pe atunci, știut fiind și cît de greu se lăsa dropia măcar văzută, necum în bătaia puștii. Vara și toamna, pasărea părea de neatins, ca un vis. „Am văzut dropia de aproape" suna cam tot atît de necrezut cum suna pentru cei mai mulți oameni din cîmpie, după seceriș: „Am strîns atîta grîu în vara asta, încît îmi ajunge tot anul".

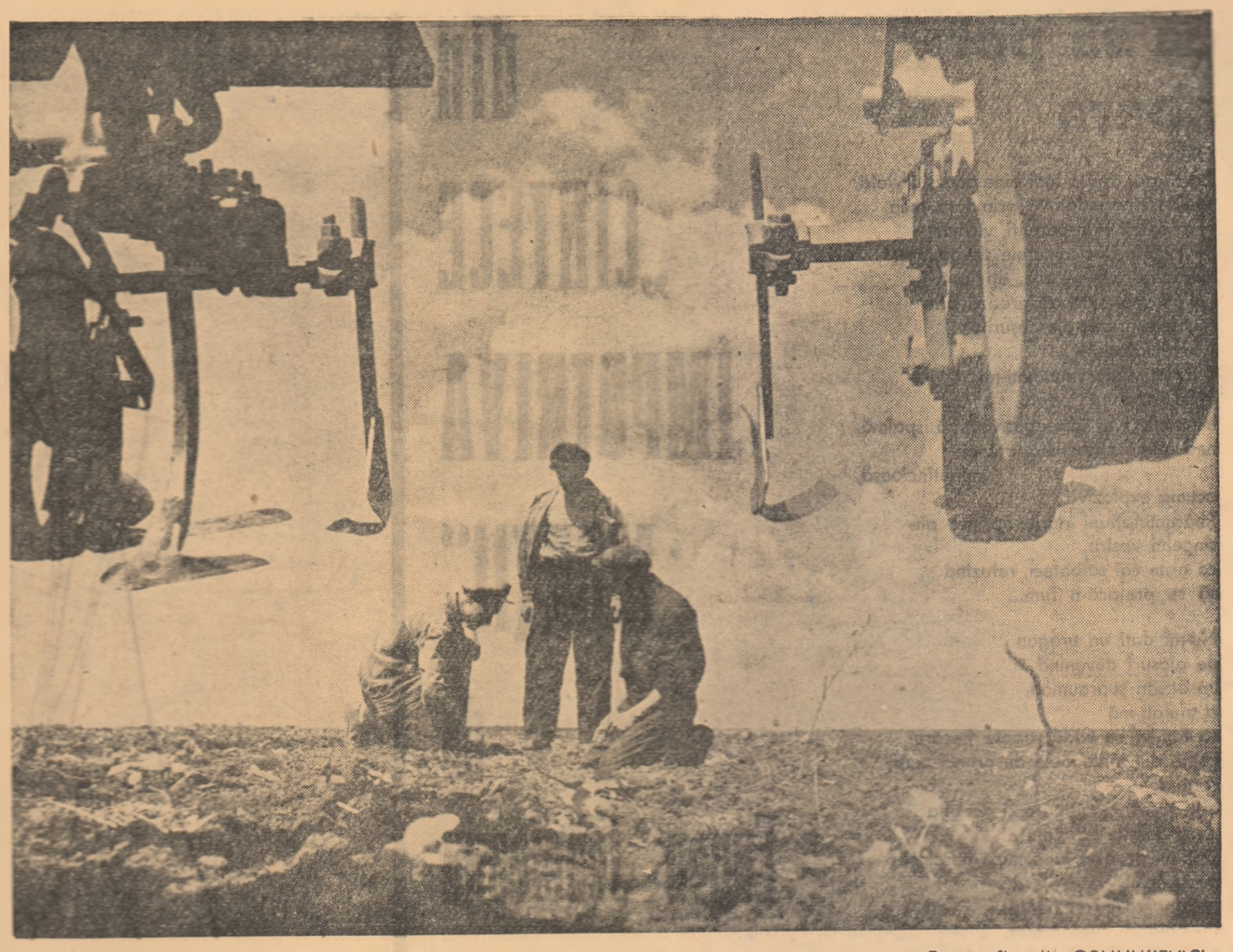

Fotografia: A. OSMULKIEVICI

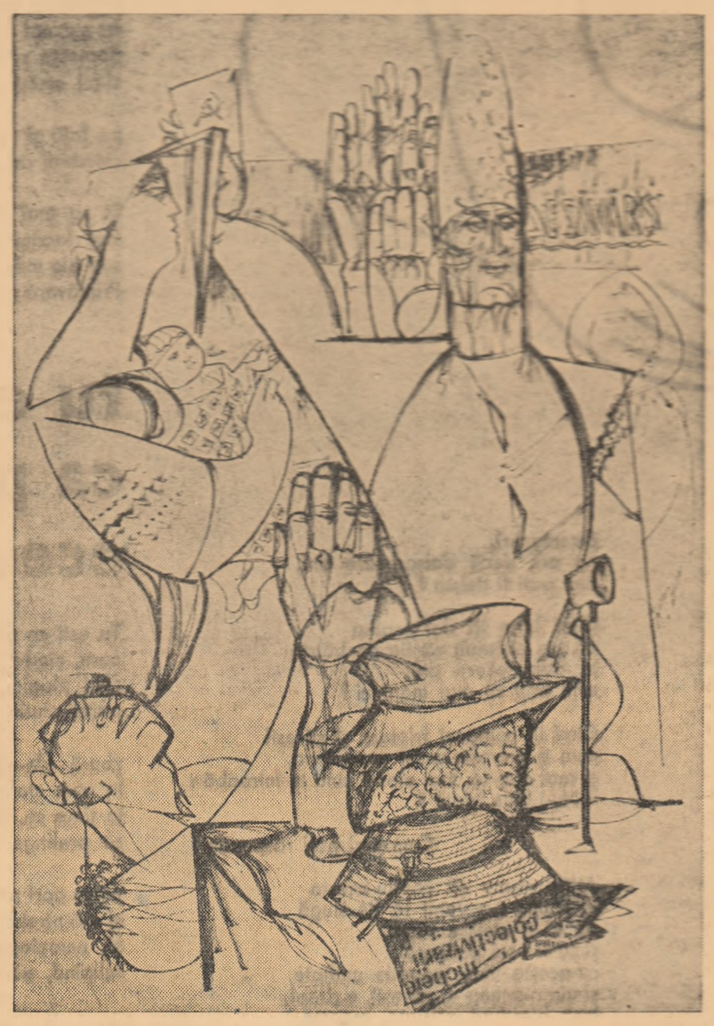

VASILE KAZAR
Din ciclul „Primăvara fierbinte"

ZILE-OCHIAN

CEZAR BALTAG

Oamenii din aceste locuri au sentimentul istoriei. Aici, la vărsarea Prahovei în Ialomița, timpul curge sunat de valurile celor două rîuri. Izvorînd de sub munte, Ialomița întîlnește Valea voievodală lîngă Tîrgoviște, apoi își mină apele în direcția cîmpiei, spre est, și ieșind în întîmpinarea afluentului, îl culege cu o grabă cam indiferentă, pentru ca scăpată de această mică grijă, să înceapă traversarea fierbinte a Bărăganului. Vara, Ialomița întîlnește diminețile unor zile cu arșiță, pe care oamenii le-au numit zile-ochian. Unul dintre ei, un tractorist din Manasia, mi-a explicat această metaforă, care mi se păruse la început cam... „ermetică":

—Sînt zile cu dimineți de o mare limpezime, în care lucrurile par de două ori mai aproape decît sînt în realitate. Vedeți, de pildă, gara aceea roșie din depărtare? Ei, bine, uneori dimineața, o-chiul poate desluși limpede, cărămizile, streașina acoperișului, cei doi stîlpi de la intrare, oamenii care așteaptă venirea trenului... Zilelor, în care, se poate vedea pînă departe, noi le spunem zile-ochian.

Faptul că acești oameni au sentimentul istoriei, al istoriei pe care ei înșiși o clădesc, e demonstrat și de următoarea întîmplare. Colectiviștii din Patru Frați au construit o școală. În temelia acesteia au îngropat o sticlă, în care se află o hîrtie cu numele celor care „au pus cărămidă la construirea acestei instituții". Ambiția acestor oameni, mai mult sublimă decît naivă (cum ar putea părea la început) — de a-și perpetua amintirea în conștiința urmașilor, este un semn al faptului că au ajuns la înțelegerea rostului muncii și menirii lor, la înțelegerea a ceea ce reprezintă viața lor în contextul istoric și geografic al țării.

★

La Dridu, pe stînga Ialomiței, la picioarele unui mal galben și nu prea înalt, care marchează albia veche a rîului, valuri de pămînt, dispuse cu o geometrică regularitate, se întind pînă departe, brăzdînd lutul în care întîlnești urme ale trilobiților din matca mării ce și răsfățată cîndva apele prin aceste locuri. În mijloc, un grup de clădiri cu care în fundalul cenușiu farfuriu de faianță. Iar de-a lungul valurilor de pămînt, oamenii cu cazmale în mîini sapă șanțuri de irigare. Anul acesta, pe 32 de hectare de pe malul Ialomiței, va crește orez, lucru de care s-ar fi mirat foarte, atît valahii lui Matei Basarab cît și moldovenii lui Vasile Lupu — care s-au încăierat pe undeva prin apropiere — dacă le-ar fi răsărit în cale pe neașteptate valurile mătăsos-galbene ale acestui svelt și ciudat frate al grîului. Și poate ar fi uitat de bătălia pe care au trebuit să o dea la Nămăești, în 1639.

★

Gospodăria colectivă „30 Decembrie" din Dridu totalizează azi 1700 de familii și 4100 ha teren agricol. În 1950, cînd a luat ființă cu numai 30 de familii. În 1961, întreaga comună era colectivizată. Până la această dată, la mori, la tîrg, la Fierbinți și la Urziceni, țăranii din Dridu și din împrejurimi nu discutau decît despre colectivizare. Se lămureau unii pe alții, se îndemnau, se certau, apoi se împăcau și începeau iar să se sfătuiască, să întrebe și să afle de la cei încercați, cu și cum. Azi discută despre sistematizarea satului, despre problemele construirii unui cantol de apă la grădini, despre motopompe și aspersoare, cu care, imitînd ploaia, vor împrăștia apa de-a lungul culturilor.

★

Pe îngrijitorul Sandu Nicolae l-am găsit mîhnit de „greutățile" pe care i le-a „ridicat" una din vacile pe care le are în îngrijire: a făcut un viței de „neîncpă", adică înainte de vîrsta științific admisă pentru astfel de preocupări maritale. „Nerușinata" rumega cu un calm și o nepăsare de-a dreptul dezarmante, în timp ce „vițelul din flori", în vîrstă de numai o zi, asculta cu uimire, comentul de camera pe care i-l dădeau vrăbiile grădinii, zburînd deasupra lui, buvecilte parcă de această întîmplare. Am găsit că vițelul a foarte voluă și această observație a avut darul să-l mai înăspnească pe îngrijitor.

★

Bătrîna Ivănescu Elena din comuna Patru Frați, culege folclor. Are acasă o mulțime de caiete în care strînge poezii, cîntece, anecdote, formule rostite în diverse împrejurări: la nunți, la nașteri, etc. Pe un caiet separat transcrie versuri din folclorul copiilor, obiceiuri de la horă, strigături, ș.a.

Iată de pildă cum sună unul din cîntecele, auzite de ea, în gura cîne știe cărui flăcău de pe malul Ialomiței: *„Sărăcie, sărăcie / Ai rămas fără simbrie / Că de mai mulți ani încoace / Nu mai sînt fete sărace; / Ne-nsurăm cu cine-ne place" etc.* Întrebînd-o cum a început să culeagă poezii populare, mi-a răspuns că i-a venit într-o zi gîndul ăsta, și treaba, odată începută, nu-i rămînea decît să adauge la ce scriscse tot ce mai auzea nou. Parcurgînd cu ochii aceste caiete și citind și cîteva din însemnările bătrînei la sfîrșitul fiecărei poezii, mi-am dat seama de ceva mai mult decît îmi îngăduia să înțeleg sumara ei explicație. Și anume: că la toți oscilanți colectiviști, în mintea și s-a cristalizat ideea că zilele acestor vremi, sînt zile al căror rost adînc nu trebuie uitat niciodată. Sînt zile de muncă și prefaceri. Zile-ochian, care aproape viitorul de privirile noastre.

MIHAI GION
„Colectiviste"

DRAGOȘ VICOL

Colectivizare

Mă caut pe mine, cel vechi, și mă strig
„Unde ești frate?... Unde ești, frate?"
Știu c-am rămas undeva-nsingurat,
lîngă-o fîntînă cu ghizduri crăpate.

Stăteam cu picioarele înfipte în lut,
prizonier mie, iar snopii
tînjeau lîngă mine, subțiri și flămînzi,
ca niște bolnave dropii.

...Înot prin oceanul de grîu dat în copt
și iată fîntîna! Te-oprește combină!
Pămîntul s-a-ntins și-a crescut vindecînd
și rana picioarelor mele din tină.

Mă strig încă o dată... Și tot nu-mi răspund!
Fîntîna mai soarbe înaltul.
M-aplec peste ea să mă văd în oglinzi
și rîd bucuros că sînt altul.

DARIE NOVĂCEANU

Aburii pămîntului

Nori alăturați călătorind prelinși
peste grîul crud ca niște
lebede, tăcute, subțiate –
aburii pămîntului – respinși
de-nălțime, iată-i, prind să miște
umerii ninsorilor întîrziate.

Cîmp mai mult decît poate vedea
o privire-ndrăgostită dintr-o dată,
cu grîu crud prin care aburii se înfășoară,
cîmp unit ca mîna ta cu mîna mea
sau ca fluviile-n matca mărilor, așteaptă
din adîncuri, primăvara să răsară.

Nesfîrșită liniște sub cerul ud,
limpede și străvezie precum apa
umplînd ciutura rămasă-n neclintire,
nesfîrșită-i liniștea încît aud
umbrele străbunilor lovindu-se cu sapa
peste haturile dispărute-n amintire.

INCEPUT

PETRU VINTILĂ

Poate că nu știți cum e obiceiul la Sadova. Țăranii bătrîni se gîndesc din vreme la moarte, cu o anumită chibzuință și cumpănire, ba chiar cu un spirit gospodăresc în care pun o liniște și o împăcare nefirească. Îi vezi cumpărîndu-și cămăși albe, haine și încălțăminte pe care nu le poartă, ci le așează în șifonier sau în fundul lăzii, uitîndu-se din cînd în cînd la ele, cu o mulțumire discretă și cu o mîndrie de om care nu vrea să lase în urma lui nici o datorie nerestituită.

Așa a făcut și bătrînul Dăneț C. Vasile. Cînd a împlinit șaptezeci de ani, toate lucrurile acelea făcute ca să fie purtate, erau cumpărate de mult și păstrate în ladă. Ele erau pregătite de mulți ani, încă din vremea războiului. Pe atunci era sărac, cărăuș la moara cu valțuri a lui Fănică Goblescu. Cără saci de făină și de porumb cu spinarea și el n-avea uneori nici măcar din ce-și face o mămăligă. De atunci își cumpărase o pereche de opinci „pentru moarte". Avea și coșciugul gata făcut. Îl urcase în pod. S-a obișnuit să țină fasolea în el. La început, cînd timplarul i-a adus coșciugul, l-a încercat, așa cum încerci o mobilă, un scaun sau un pat. S-a lungit în el, s-a așezat cu palmele pe piept, a mișcat din coate ca într-o haină nouă și a spus mulțumit că-i vine bine și are lărgămînt destul în el. A luat chiar și luminări : o sută de luminări mici pentru oamenii care aveau să-i vină la praznic, o luminare groasă, șase batiste pentru copiii cu stiharele și crucea de Milet și patru prosoape pentru purtătorii năsălii. Toate erau pregătite, numai el să moară. Dar el parcă n-avea gînd de așa ceva. Cînd se urca în pod și dădea cu ochii de coșciug, nici nu se întrista, nici nu se bucura, ca și cum s-ar fi uitat la un obiect neînsemnat, de un folos practic îndepărtat și incert. Cînd deschidea lada și vedea hainele pe care nu le purtase niciodată, o striga pe nevastă-sa și-o întreba cu un glas foarte obișnuit :

— Bre, ai mai scos tu hainele astea la aer ?

★

În 1952 se înscrisese în gospodăria colectivă. Consiliul de conducere a vrut să-l pună paznic la sediul gospodăriei, dar el n-a primit și l-au pus ajutor de magazioner. Pe încetul, îmbătrînind în ani, a simțit că se schimbă ceva în inima lui. A scos opincile din ladă și în locul lor a pus o pereche de pantofi negri, cu pielea moale și lucioasă. Pe urmă a scos hainele țărănești de șiac, punînd în locul lor un costum negru, orășenesc. Apoi a scos căciula și a înlocuit-o cu o pălărie vînăt-închis, cu panglică lată, neagră. În sfîrșit a scos cămașa de in, așezînd în locul ei o cămașă albă de poplin și o cravată neagră. Numai coșciugul a rămas același, cu inscripția din litere de carton aurit bătute în capacul de lemn : „Dăneț C. Vasile născut în 1880 repausat în„...

Dar acum se uita la toate aceste lucruri cu un fel de teamă nelămurită, cu o mîhnire tăcută și îngînduratâ. Acum îi plăcea să stea la fîm la căminul cultural, să vadă o piesă de teatru la televizor, ori să joace table cu vecinii. Cînd era în puteri nu jucase table.

Atunci se spetea muncind. Acum prinsese un gust nemaipomenit de-a trăi, o dorință mirată și plină de bucurie de a simți viața în jurul său și în el însuși, așa cum prisăcarul simte cu auzul și cu palmele, vibrația albinelor în stup. Nu-l durea nimic, citea fără ochelari, nu-i lăcrimau mai mult ochii, mînca de toate, numai somnul nu era ca pe vremuri. Dormea puțin. Cinci ceasuri îi erau de ajuns și, vorba lui, dormea ca un butuc, neîntors. Odată venise la Sadova o caravană stomatologică și se controlase dinții tuturor oamenilor din sat. Cînd l-au văzut, doctorii s-au mirat :

— Cîți ani ai, bătrîne ?
— Sînt născut în '80.
— Deci ai 78 de ani ?
— Așa.
— Ia te uită ce dentiție grozavă !

Se minunau de măselele lui și el rînjea cu gingiile descoperite, ca un tigru înfometat.

— Chiar și molarii îi are pe toți — se mirau doctorii, dar el habar n-avea ce sînt molarii. Știa că o viață întreagă a spart alunele în gură, a rontăit galeți uscați pe front, la Mărășești și nu i s-a fărîmat nici un dinte. Astă vară, Dăneț a trecut printr-o întîmplare ciudată. Era la strînsul grîului. Vroia să se arate în putere și aburcase un sac de șaizeci de kilograme în spate, ducîndu-se cu el pînă la un camion. Cei care stăteau pe platforma camionului și trebuia să la sacul, l-a scăpat din mîini și sacul a căzut peste fosilele lui Dăneț, trîntindu-l la pămînt. Bătrînul nu s-a mai putut ridica de jos. Au chemat repede doctorul din sat. I-a rîdicat cureaua, i-a tras nădragii în jos, pe pulpele păroase ca niște picioare de urs și după ce l-a cercetat, a spus cu un glas întunecat :

— Trebuie internat imediat la spital. Chemăm Aviasanul să-l ia.

Bătrînul nu mai putea vorbi de durere. Acolo, în burtă, parcă era un rac enorm care-l strîngea de mărunțaie. Nu auzise pe doctor ce anume spusese că trebuie să-i facă. Îi vedea pe cei din jurul său agitați și neliniștiți, ca o grămadă de păstrăvi într-un ochi de apă limpede, dar nu înțelegea nimic din cuvintele lor, din mișcările lor dezordonate, din fuga aceea precipitată, de la un colț al ariei la celălalt și toate i se păreau pe cît de neașteptate, pe atît de ciudate și ilogice. Prin ochii întredeschiși, îl văzu pe doctor aprinzîndu-și o țigară și ca și cum gestul acela ascundea în el preludiul unei nenorociri, ar fi vrut să-i spună să stingă țigara, ori să se ducă la groapa de fumat, dar nu izbuti decît să mormăie ceva neînțeles. Se trezi luat pe-o foaie de cort, ca pe-o targă ce se arcuia sub greutatea corpului său și nu înțelese unde îl transportă. Oamenii care-l purtau, nu-i duceau în sat, ci spre islazul comunal, în direcția cimitirului. Doctorul plecase în goana șaretei spre sat, ca să dea telefon la Aviasan și să aducă nu știu ce, parcă spunea despre o găleată cu gheață. De ce-a plecat doctorul, unde-a plecat doctorul ? se gîndea turburat bătrînul, intuind o mare nenorocire, dar neștiind unde s-o localizeze, parcă n-ar fi fost a lui. Apoi veni doctorul, tot cu șaretă, foarte repede, ca și cum nici n-ar fi lipsit. Venise cu o găleată cu gheață și cu Tecla, nevasta lui Dăneț. Convoiul ajunsese de cîteva minute la locul unde trebuia să rămînă și să aștepte acel ceva după care plecase doctorul și acum doctorul, cu fruntea strălucind de sudoare, sări jos din șaretă și spuse că „s-a aranjat, va veni în cel mult un ceas".

— Cine trebuie să vină într-un ceas ? comentă bătrînul în sinea lui vestea adusă de doctor și zîmbi șters, ca un copil surprins de cîtă atenție îi dau oamenii mari. Tecla îngenunchie lîngă foaia de cort pe care el stătea culcat cu fața în sus și începu să se bocească :

— Au — au, omul meu,
săracul meu om,
Ce-ai făcut Vasileee ?
De ce n-ai avut pace ?
Au — au, omul meu...

Bătrînul era foarte palid și Tecla își închipui că murise. Ridică brațele — sulițâ — spre cer și țipă spre doctor :

— Tovarășe doctor, a murit omul meu ! Ia uitați-vă ; n-a murit ?

Mai surprins decît doctorul era bătrînul.

— Cum să fi murit? se întrebă el fără glas, neputînd să-și ridice pleoapele, grele ca niște lespezi. Încercă să-și salte brațul drept, i se păru că-l ridicase de-ajuns ca să-l vadă Tecla că nu era mort, dar înțelese repede că brațul rămăsese în loc, inert. Doctorul îi deschise pleoapele între degete și spuse că n-a murit și că o roagă pe bătrînă să nu mai facă atîta zgomot, pentru că bocetul nu ajută în orice caz la nimic.

Bătrîna tăcu, plîngînd mai departe în sec, fringîndu-și mîinile, dar, ca un ecou al ei, se auzi un bocet de undeva din apropiere. Bătrînul înțelese că se aflau în vecinătatea cimitirului și simți cum se încrețește carnea pe el. Poate chiar am murit — își spuse cu o mare părere de rău și cu un gol în suflet, un gol adînc și prăpăstios, dar în clipa aceea auzi pe cineva, un glas bărbătesc, spunînd că nu s-au așezat bine acolo, chiar lîngă gardul de mărăcini al cimitirului.

— Trebuie să facem un semn pe pămînt, spuse deodată doctorul. O cruce mare, albă, ca să se vadă de sus. Să ne dezbrăcăm de cămăși !

Erau vreo patruzeci sau cincizeci de oameni în jurul bătrînului și spre Mai fir-ar al dracului... ce vis o mai fi și ăsta ? Totul parcă-i adevărat, uite simt că visez, simt că am un rac în burtă, îi văd pe toți și nu mă pot trezi..."

Apoi se făcu întuneric, hamacul pe care stătea întins se cutremură, zgomotul se înteți înnebunitor, bătrînul iar căzu în starea aceea ciudată, din care nu mai înțelegea nimic altceva, decît că alunecă în jos, sau că dimpotrivă, alunecă în sus. Zbura spre cer.

★

— N-are plică în gură ?
— E uluitor, dar n-are plică !
— Prindeți-i limba !
— Are o dantură perfectă, chiar și molarii...
— Anesteziciul nu-și face efectul!... Ce se întîmplă acolo?
— O fi băut mult în viața lui...

„Da, am băut destul, se gîndi bătrînul, trezit de acest dialog. Am cam avut și darul beției..." și iar se gîndi că a ajuns în cer și că Dumnezeu îl dojenește pentru păcatele făcute pe pămînt. „Am băut mult", se gîndi în continuare bătrînul, dar nu-i părea rău că băuse atîta. „Am fost sărac, își spuse bătrînul, dar de niște ani încoace am avut de toate. Am mîncat și de dulce în posturi și am băut rachiu chiar și în Vinerea Mare..."

Apoi iar se făcu beznă și nu mai auzi nimic, nici chiar vorbele și gîndurile sale nu le mai înțelegea și își închipui că totul s-a sfîrșit. I-a părut rău, în ultima clipă, de un singur lucru, de lucrul cel mai important, a simțit deodată că-i pare nespus de rău : de ce nu l-a îmbrăcat nevastă-sa în straiele de moarte ? Avea doar pantofi negri, haine de camgarn ca de oraș, pălărie de fetru, cămașă de poplin și cravată. „Am venit aici descult și numai în cămașă... ca un om sărac!"

★

Un sfînt, un sfînt adevărat, cu ochelari și cu barbuță cărunță, stătea aplecat peste el și-l întreba ceva. Parcă-i întreba de cîteva ceasuri, sau chiar de cîteva zile, fiindcă-l treziseră din beznă întrebările acelea bune și îngăduitoare : — „Cum se simți moșule ? N-auzi cînd te întreb ? Cum te simți ?"

Bătrînul întredeschise ochii și-l privi cu o mirare grozavă.

— Cum te simți ?

Lîngă sfîntul cu barbă, stătea o femeie. Bătrînul se întrebă de unde-o cunoaște și își aminti că era Maria lui Iosif. Iar ar fi vrut să-l trezească din vis, să nu-l lase așa în alunecarea aceea ameițoare și înșelătoare, dar cei doi zîmbeau cu îngăduință și prietenie, ca din cadrul unei poze de familie și visul iar i se păru de-o absurditate totală și de-o ironie fără margini.

— Cum te simți? Te mai doare ceva ?

— Bine, spuse el în sfîrșit, hotărît, ca după un mare efort, să scape de tot ceea ce i se părea a fi un vis gros și dușmănos.

— Ei, bravo ! Mă bucur. Să nu mai faci d-astea ! Să lași sacii în seama celor tineri. M-ai înțeles ?

Dăneț nu înțelegea încă nimic, dar i se părea a pricepe că sfîntul acela cu ochelari de aur și cu bărbuță cărunță l-a absolvit de toate păcatele și că nu-l mai supune la munci. Dar de ce-i spunea de saci ? Care saci ? Care tineri ? De ce nu-i spunea de cazanul cu smoală ? Și rămase îngîndurat, privind fața cu ochelari și cu bărbuță ca sarea, surprins iar de privirea aceea veselă și blîndă.

— Ai să mai stai la noi vreo zece zile, apoi pleci. „Unde să plec ?" se întrebă îngîndurat bătrînul. Toate i se păreau grozav de încurcate și de nehotărîte, nu înceta să se mire de ce nu-l lăsau în sfîrșit în pace și închise ochii, ca și cum ar fi vrut să se despartă definitiv de visul acela turburător și îndărătnic.

★

La cîteva săptămîni după aceea, Dăneț C. Vasile se întoarse la Sadova. Fusese adus cu avioneta sanitară care aterizase în același loc de unde-l luase. Acum lucrurile erau limpezi pentru bătrîn. Era limpede și faptul că pe pilot îl chema Ilie, și faptul că pe doctoriță o chema Maria Iosif, așa cum pe el îl cheamă Dăneț C. Vasile. Cît despre el, a luat la purtat hainele de înmormîntare și vine la Căminul Cultural, îmbrăcat ca un învățător scos la pensie. Stă, se uită la film, citește „Scînteia", o ascultă pe Maria Lătărețu cum cîntă la radio, se uită la televizor și e fericit că s-a întors din cer. Într-o zi, la prînz, a văzut o farfurie cu măsline pe masă. Totdeauna i-au plăcut măslinele. Dar să le mănînce cu simburi. Și s-au uitat toți ai casei la el, cum fărîmă între măsele simburii de măsline.

— Ce vă uitați la mine așa, ca la un căzut din cer ? i-a întrebat el mirat.

— Ai să-ți rupi măselele, i-a spus nevastă-sa, cu gura țurbă.

— Parcă ai fi sfînta Varvara, răspunse el, amintindu-și că era o soră bătrînă la spital, rea ca o zgripțuroaică și care îi spunea supărată, văzînd că ploșca pusă sub patul său era mereu goală :

— De ce n-o folosești ? Crezi că o pun aici ca pe-o glastră cu flori ? Să nu te mai prind că mergi la „vece". N-ai voie să faci eforturi. Vrei să mă critice tovarășul profesor ?

Profesorul era sfîntul acela cu ochi buni și îngăduitori, cu ochelari și cu bărbuța cărunță ca sarea...

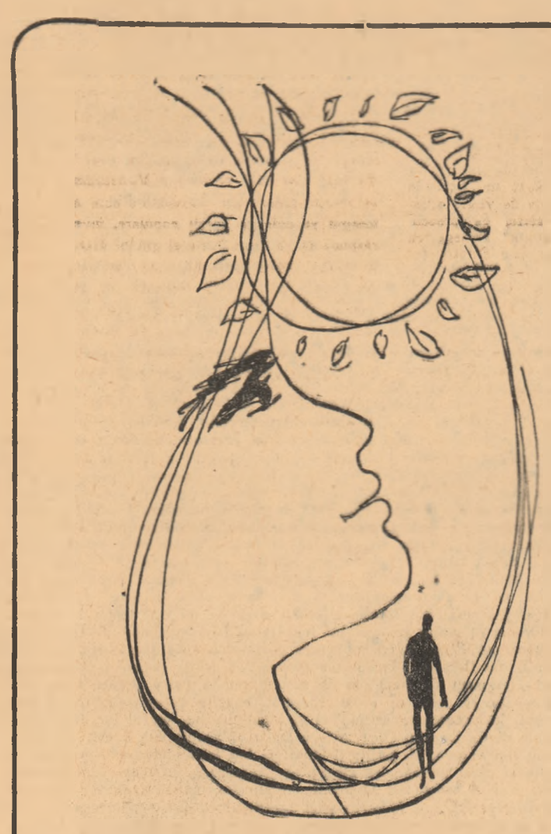

DAN DEȘLIU

Întoarcere

Vreme zurlie, vreme ciudată !
după atîta albeață și posomoreală
totul, deodată,
s-a făcut de sineală :
apele cerului
și-ale pămîntului,
ochii fecioarelor,
căile vîntului, —
pînă și seara,
stea lîngă stea
seamănă-a țară
lui Nu-mă-uita...

Cine știe
de unde și cum,
peste creste și cîmpuri și case
adie
un cîntec de drum,
dintr-o vioară, parcă, de mătase...
Și case și cîmpuri și creste,
fumegătoare
sub stropii de soare,
și roiuri de vise, de gîze, de stele,
lunecă lin, ca-n poveste,
și noi, laolaltă cu ele,
lunecăm în lumină
pe o melodie dulce-amară,
întorși din iarna morocănoasă
în primăvară,
ca dintr-o țară foarte străină,
acasă...

Desen de MIHU VULCĂNESCU

PEȘCĂRUȘI în BĂRĂGAN

NICHITA STĂNESCU

Cîmpia, ca și marea, are-un farmec al ei monoton și ritmic. Poate că niciodată sentimentul dimensiunilor nu este mai acut, mai material, dar și mai lămurit totodată, decît aici, în Bărăgan. Pînă și cuvintele sînt mai în relief. O adiere de vînt în cîmpie are lungimea unui tren în viteză.

Și, vorba cîntecului : Aseară vîntul bătea, / badea-n brațe mă strîngea.../ De-ar fi bătut vîntul mult / m-ar fi strîns de m-ar fi rupt...

În așteptarea primăverii, care, cu aripa transparentă n-a atins încă ramurile lucii, peisajul e ciudat : nu-ți dai dintr-o dată seama de ce e așa. Abia mai tîrziu, după ce aerul fraged te-nfășoară, și după ce mirosul de pămînt dezghețat și ciu, cu sămînța ierbii în coacere, te înțoară plăcut, observi caligrafia copacilor neînmuguriți — ultim și îndepărtat salut al iernii.

De departe, (din marea de odinioară, marea sarmatică) mai țese la lumină și cîte-o scoică fosilă, dacă dai cu cazmaua mai adînc în pămînt.

Și pe-aici, nu se mîră nimeni de apariția ei.

Călătoresc prin comuna Dridu (raionul Urziceni), într-o căruță trasă de doi cai negri, însoțiți de un mînz. Deși mînzul n-are decît șase luni, nici el nu se mîră de nimic, ci alergă strîns lîngă roata căruței, și uneori, îmi dă voie să-mi petrec mîna prin coama lui proaspătă ca iarba nouă.

Mă gîndeam tocmai la retragerea lentă a mării, cînd am zărit planînd deasupra, un pescăruș de mare. Lin pilpîind din aripi. Într-o fulgerare am realizat retragerea, fuga mării, atît de rapid încît păsările-i rotitoare n-au mai apucat s-o urmeze, rămînînd miraculos atîrnate într-un văzduh de cîmpie, înoremenind acolo, în desimea lui, ca într-un uriaș chihlimbar.

— Nu le mai ajung peștii, vin hoțomanii la bazinele noastre ! exclamă satisfăcut colectivistul Zamfir Vasile. O vreme i-am tărît chiar, cu pușca. Dă' am mai lăsat, să fie de frumusețe...

Ne apropiem de heleșteul de pește al Gospodăriei agricole colective numărul „30 Decembrie". (Numai anul ăsta, colectiviștii au planificat un venit global de 6 700 000 lei) Responsabilul heleșteului, Zamfir Vasile, bărbat de 56 de ani, scurt și solid, născut și trăit în Dridu, e un pasionat al pisciculturii, un cercetător științific în adevăratul sens al cuvîntului, talent înnăscut, în ciuda celor numai cinci clase primare pe care le-a făcut pe vremuri. (E al șaisprezecelea fiu al unor țărani săraci, izgoniți din satul Masa de către boier, și veniți cu sărăcia lor, aici, în comună, pe la 1907)

Președintele gospodăriei ne vorbise de dinainte despre Zamfir Vasile, care-nsetînse o asiduă corespondență cu secția de biologie a Academiei, figurează în cîteva comunicări științifice, fiind socotit ca unul din cei mai activi și prieepuți participanți la acțiunea de colectivizare (a luat medalia colectivizării în 62). Intrat în gospodărie în '59, nu are pînă azi, nici măcar o singură zi lipsă, e corespondent voluntar premiat, al „Scînteii" și al ziarului „Munca", și, în sfîrșit, e unul din principalii inițiatori ai înființării heleșteului de pește ! Sînt numai cîteva din datele care dezvăluie o personalitate puternică și complexă.

Heleșteul de pește are în urmă-i o istorie, o adevărată fabulă.

— În '59, cînd am acoperit primele patru hectare cu „luciu-apă", unii ziceau că stricăm pămîntul, că-l luăm degeaba de la semănături ! îmi povestește „nea Vasile". Părerea poporului era „grea" despre heleșteul de pește ! adaugă el, amuzat. Dar cînd în '960, am scos de pe cele patru hectare 4 500 kg. de pește, să-i fi văzut cum mai strigau prin ședințe să lărgim numai-decît heleșteul. Și l-am lărgit. Părerea poporului era bună despre heleșteul de pește !...

Într-adevăr, în 1961—62, în urma extinderii suprafeței luciu-apă, s-au obținut 20 000 kg. de pește, și, vorba lui Zamfir Vasile, părerea poporului e foarte bună despre heleșteul de pește. Și-apare ca un mozaic, format din cinci dreptunghiuri de mărimi diferite, despărțite prin diguri de pămînt, cu o suprafață totală de paisprezece hectare luciu-apă. Trei bazine sînt destinate creșterii, două (de cîte 0,39 și 0.30 ha) reproducerii. Bazinele de creștere au fost populate anul acesta cu crap de un an. (53 000 de pești ! Vreo 3 000 și ceva de kg !)

În bazinele de reproducere s-au făcut, sub conducerea lui Zamfir Vasile, experiențe pentru o dublă hibridare, menite să sporească de cîteva ori producția de pește „la hectar".

Cele mai noi metode, unele cu caracter de inovație, s-au pus în practică. Vegetația de pe fundul bazinului a fost cosită de patru ori într-un an și trasă la marginea apei. În '61, peștele a fost furajat cu 42 tone gozuri de grîu și gunoi grajd, în grămezi, la marginea apei.

Metoda cositului la fundul apei e deosebit de originală și merită să fie descrisă, pentru fantezia inspirată cu care Zamfir Vasile a rezolvat o problemă atît de dificilă : s-a pus oiște la barcă, și s-a cosit fundul bazinului cu ajutorul cailor, cărora apa le venea pîn' la genunchi !

Mulțumit foarte, de mirarea mea admirativă, Zamfir Vasile mi-arătă o fotografie făcută în timpul ultimului cosit.

În sat ne-am întors tot cu căruța, însoțiți de mînzul cel de șase luni. Un vînt slab foșnea în urma noastră „luciul apei". Tipătul pescărușului lăsat „de frumusețe" mă ajunge din urmă, ca o amintire, legînd cu firul lui subțire și aerian, nenumăratele impresii cu care acest loc tertil al Bărăganului, m-a adăugat la primăvară.

Desen de NICĂ PETRE

Numărul viitor al „Gazetei literare" apare marți 30 aprilie a.c.

VALERIU RIPEANU

CRITICA ȘI EDITURILE

Articolul pe care criticul I. D. Bălan l-a publicat cu cîteva săptămîni în urmă în „Gazeta literară" a stîrnit nu numai interesul colegilor de breaslă — și în special al celor tineri — ci și al publicului larg care urmărește fenomenul literar din țara noastră, în manifestările lui bogate și variate. Interesul acesta este legitim, dacă ne gîndim la un fapt esențial: cu toate imputările îndreptățite ce i se aduc, critica literară are astăzi la noi o menire mult mai înaltă decît simpla informare bibliografică a cititorului. Dacă în paginile revistelor și ziarelor ponderea rubricilor de critică ar fi dată de materiale cu caracter consemnator, expozitiv, rezerva Editurii pentru Literatură, de cîțiva ani, foarte puțin entuziastă, cînd e vorba să tipărească volume care să înmănunchieze articole dedicate fenomenului literar curent, ar fi îndreptățită. Dacă faptele ar sta astfel, discuția găzduită de „Gazeta literară" nu ar mai avea obiect sau ar lua caracterul extrem de neplăcut al unei meschine pledoarii pentru colegii care, pentru că nu-și jertfesc din timp în vederea alcătuirii unor monografii sau studi, vor cu orice preț să-și vadă numele tipărit pe coperta unui volum.

În realitate, publicarea de critică literară nu interesează numai pe cei care au această ocupație, ei preocupă masele largi de cititori. De aceea cred că întrebarea noastră ar trebui să fie nu *cît* tipărim ci, în primul rînd, *ce* anume tipărim și *cum* tipărim. Adică după ce anume criterii orientăm planurile editoriale în această direcție. Spunînd „planuri editoriale" nu comitem oare o greșală? Pentru că în momentul de față cu rare excepții o singură editură tipărește critică literară.

De sigur în ultimii ani Editura pentru Literatură a înregistrat succese categorice pe acest tărîm, dovedind muncă, pricepere și pasiune. Mai ales în domeniul moștenirii literare au apărut studii deosebit de valoroase semnate de George Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Al. Dima, Const. Ciopraga, G. G. Nicolescu, Silvian Iosifescu, Paul Cornea, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Ianoși, Dumitru Micu, B. Elvin, George Munteanu, D. Păcurariu, Al. Piru, Pompiliu Marcea etc. Dacă discutăm astăzi situația tipăriturilor de critică, o facem din perspectiva acestor realizări incontestabile, care au sporit prestigiul criticii noastre literare. Dar o singură editură nu poate cuprinde diversitatea de probleme și de aspecte, nu poate, cum este firesc, să oglindească bogăția de preocupări caracteristică frontului nostru literar.

Situația este într-adevăr paradoxală. Mai întîi, pentru că, așa cum vom încerca să demonstrăm, unele din colecțiile și titlurile care apar acum în Editura pentru Literatură se încadrează mai bine în profilul altor edituri care dispun și ele de cadre competente în această direcție.

Dar să trecem la exemple concrete: nu s-ar potrivi mai degrabă colecția „Mica bibliotecă critică" profilului Editurii Tineretului? Mici monografii, studii de sinteză, culegeri de articole, a căror apariție să fie structurată după cerințele imperioase ale școlii, ale învățămîntului universitar, ceea ce înseamnă mii și zeci de mii de cititori, oameni care trebuie deprinși să înțeleagă literatura și care vor să cunoască îndeaproape evoluția ei. Apariția acestei colecții ar putea avea o vreme chiar un caracter periodic, fără a se scădea bineînțeles, în nici un fel, exigența față de calitatea lucrărilor publicate. Această propunere nu cere restructurări prea mari în profilul editurilor, dacă ne gîndim la faptul că în momentul de față există un paralelism între aparițiile din „Biblioteca pentru toți" și „Biblioteca școlarului". Cum „Biblioteca pentru toți" nu tipărește texte nepotrivite sau care depășesc puterea de înțelegere a elevilor, cum aparatul critic este, și ar putea fi, același ca și cel din „Biblioteca școlarului", cum prefețele în seama de caracterul de popularizare al colecției, nu văd de ce ar fi utile „dubletele". Orice școlar poate consulta cu folos o carte din „Biblioteca pentru toți" care, în mod necesar, cuprinde tot ce este prevăzut în programa analitică. Evitîndu-se retipăririle paralele sau asemănătoare, s-ar putea destina hîrtie, spațiu tipografic etc. editării unor studii despre curentele literare, de pildă, atît de necesare profesorilor, studenților și elevilor, sau unor anumite culegeri de articole despre scriitorii clasici și contemporani. Acum, această „Mică bibliotecă critică", cu caracterul ei eterogen, pare mai degrabă un copil vitreg al Editurii pentru Literatură, și creșterea lui este lăsată pe seama hazardului. Și ca să nu se spună că fac afirmații fără acoperire, voi da cîteva exemple care să arate că la baza acestei colecții nu stă un plan chibzuit, bine gîndit, corespunzător cerințelor cititorului.

În urmă cu patru ani a început în presa noastră literară o discuție despre semănătorism. S-au publicat patru studii semnate de: G. G. Nicolescu, Mircea Zaciu, Al. Săndulescu, Z. Ornea. Deși a avut la îndemînă patru texte pe care putea să le compare pentru a alege pe cel ce întrunea cele mai de seamă calități, Editura pentru Literatură nu a tipărit nici pînă acum un studiu de opt sute — o sută de pagini în „Mica bibliotecă critică" privitor la acest curent literar, despre care în manuale, prefețe, studii introductive se vorbește fără ca subiectul să poate fi tratat acolo pe larg, deși aceasta e foarte necesar. Un lucru asemănător s-a întîmplat și în cazul simbolismului: au apărut în presă studiile semnate de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, G. G. Nicolescu și acum în urmă de Lidia Bote. Dar Editura pentru Literatură n-a oglindit această febrilă preocupare a criticii pentru discutarea curentelor literare. Din ce motive? Autorii acestor studii sînt cu toții critici și istorici literari, competența lor a fost verificată nu odată, sînt semnatarii unor volume și prefețe tipărite de aceași editură! Nu intervine oare lipsa de inițiativă? Nu este oare vorba în această prelungită expectativă de o neconcordanță între planul editurii și cerințele publicului?

„Mica bibliotecă critică" ar trebui — cred să-și lărgească profilul, devenind ca și colecția „Luceafărul", o tribună a tinerilor critici. Oameni talentați și competenți ar putea să-și înfățișeze aici rodul cel mai bun al anilor de muncă din paginile revistelor și ziarelor și, desigur, și lucrări inedite.

Dar lipsa de profil sau profilarea pripită duce la absența sau la arbitrariul criteriilor.

Editura pentru Literatură în discuțiile cu autorii, afirmă ca principiu, tipărirea numai a unor volume de sinteză, cu un conținut unitar, în orice caz nu a unor simple culegeri de articole. De acord. Dar cele două volume de Ion Vitner: „Prozatori contemporani" apărute în anii din urmă, sînt formate din studii publicate în reviste. Singurul lor fir conducător constă în faptul că autorii studiați sînt prozatori. Nu mă refer la valoarea acestor volume. Mă asociez aprecierilor care au subliniat calitățile lor. Vreau să arăt numai cît de arbitrare sînt aceste așa-zise criterii ale editurii. Mi se va răspunde poate: studiile din volum prezintă evoluția unor prozatori, de la prima pînă la cea mai recentă carte a lor. Dar la aceasta se poate replica: Nicolae Velea a scris numai o carte, deci studiul din ultimul volum al tov. I. Vitner este de fapt o cronică asupra unei *singure* cărți. De ce Editura nu s-a gîndit, de pildă, că sînt critici care ar putea alcătui și ei volume interesante în același mod? De pildă Ion Oarcăsu, I. D. Bălan, E. Simion, Matei Călinescu au scris mai mult despre poezie. Nu ar fi fost firesc ca Editura să fi manifestat inițiativa alcătuirii unor volume pe această temă.? După cum Andrei Băleanu, N. Barbu, D. Solomon, Dinu Săraru au publicat cronici despre spectacolele originale ani de-a rîndul. Oare ar fi fost lipsite de interes volume despre dramaturgia noastră actuală compuse din articole ale acestor cronicari?

N-aș vrea să se înțeleagă de aici că fac o pledoarie pentru generația tînără. Departe de mine acest gînd. Exigența trebuie să ne călăuzească în fiecare caz și ea nu trebuie abolită pe criterii de vîrstă. Nu vreau să susțin publicarea cu orice preț, cu rabat nejustificat, a tinerilor ci publicarea acelor tineri care dovedesc stăruință, competență care își aduc uneori săptămînă de săptămînă contribuția la discutarea fenomenului contemporan.

De cîteva săptămîni a apărut volumul „Caragiale în timpul nostru" de Sică Alexandrescu. Volumul nu reprezintă decît o culegere de articole, dintre care majoritatea nici nu se încadrează titlului, pentru că aduc contribuții strict documentare. Dar în ultimii ani Șerban Cioculescu (în ceea ce-l privește pe Caragiale) Dan Hăulică și I. D. Bălan (în direcția studierii revistelor dintre cele două războaie apărute sub îndrumarea Paruidului) au publicat articole și studii deosebit de interesante și totuși Editura nu a aflat nici o soluție pentru ca munca aceasta să fie valorificată în volum.

În aceste condiții, se ivește însă o problemă: se poate oare edita tot ce apare în revistele literare, în materie de critică? Desigur că nu, și tocmai de aceea aș vrea să închei discuția cu cîteva considerații în această privință. Firește că nu tot ce apare în ziar sau revistă merită să fie republicat în volum. O exigență principială ne va aduce la înlăturarea acelor articole care au plătit tribut subiectivismului, spiritului apologetic de tămîiere reciprocă sau negativismului. Criticii care cer scriitorilor exigență trebuie să fie și ei exigenți cu propria lor creație. Cînd judecăm un articol de critică literară, ținem seama de o mulțime de factori: destinul operei analizate, temeinicia ei, evoluția autorului. Ar mai avea rost să republicăm articole al căror conținut este desmințit de evoluția ulterioară a scriitorului? Se întîmplă ca și unii critici de prestigiu să se înșele în judecata pe care o dau asupra unei cărți. N-ar avea nici un rost, ci dimpotrivă ar fi păgubitor să perpetuăm asemenea aprecieri eronate și să le trecem în paginile cărților.

În cronica pe care i-a consacrat-o N. Tertulian, piesa „Steaua polară" de Sergiu Fărcășan, apreciată de critică și de public pentru patosul ei militant, pentru profunzimea cu care sînt dezbătute probleme morale de acută actualitate, e negată total. Opinia criticului a fost infirmată de viața literară. Oare cronica respectivă își mai justifică dreptul la o nouă așezare în pagină? Cînd susținem ideea ca „Mica bibliotecă critică" să devină o colecție „Luceafărul" pentru tinerii critici, nu mă gîndeam nici o clipă la abolirea principiilor amintite mai sus. Pentru că încurajarea unui tînăr critic nu va trebui să însemne nicidecum retipărirea acelor cronici în care el dovedește o judecată pripită, eronată a fenomenului literar. O cronică cum este aceea semnată de N. Manolescu la ultimul volum al lui. A. E. Baconsky mi se pare cu totul reprezentativă nu numai pentru ceea ce numim spirit apologetic, dar și pentru ignorarea în judecarea unei opere literare a principiului confruntării cu viața. Republicarea unei astfel de cronici cred să nu-și găsească îndreptățire.

Sînt sigur că la toate afirmațiile făcute în acest articol există un răspuns. Editura are explicații pentru apariția fiecărei lucrări citate și motivări pentru neapariția altora. Cred că Editura poate prezenta planuri de perspectivă în care se află lucrări, studii contractate, angajate de ani și ani de zile, pe care autorii au le onorează. Dar aceasta nu rezolvă nimic. Titlurile care se plimbă de la un an la altul prin planurile Editurii creează la începutul fiecărei perioade de muncă o stare de mulțumire și la sfîrșitul ei una de derută: în grabă trebuiesc trimise la tipar alte lucrări, etc.

Dacă arbitrariul, întîmplarea, preferințele personale vor conduce această acțiune atunci există riscul să se înainteze de la bun început pe un teren nisipos. Mai întîi de toate criteriul selectiv trebuie să ne conducă în alcătuirea cărților. Volumele tipărite într-un an trebuie să reprezinte direcțiile de forță ale criticii noastre din acel răstimp. Adică să ne orientăm nu numai spre cei mai activi, dar și spre cei mai competenți cronicari, spre cei ce au surprins cu maximum de pătrundere fenomenul literar curent și s-au îndreptat spre creațiile cele mai reprezentative, au avut o atitudine principială, au manifestat combativitate și și-au argumentat cu seriozitate punctul de vedere. O culegere de articole și cronici trebuie să fie o oglindă cît mai clară a perioadei literare respective. Există două pericole: unul este acela al structurării volumelor pe apariții minore, pe acele apariții care nu dau totuși sensul ascendent al unei literaturi. Cel de al doilea mi se pare tot atît de serios: sînt critici care scriu articole și cronici despre toate cărțile care apar dar aprecierile lor stau sub zodia subiectivității, a contrazicerii flagrante. Dacă vom începe să tipărim pe criteriul: din mult cît a scris cutare cronicar „ceva" tot poate să „iasă" pentru un volum, vom compromite inițiativa. Publicarea în volum a cronicilor implică răspunderi mari, spirit de obiectivitate și de selecție pentru a nu încredința tiparului culegeri improvizate, care nu reprezintă contribuțiile cele mai de seamă ale unei anume perioade.

Alcătuirea cărților de critică nu-i deloc o muncă ușoară. De aceea discuția inițiată de „Gazeta literară" se dovedește extrem de utilă.

PUNCTE DE VEDERE

MIHAI NOVICOV

există oare un „stil al literaturii artistice"?

Îmi dau seama că mă angajez într-o bătălie în care forțele sînt inegale. Tovarășul Boris Cazacu — în materie de lingvistică — are o competență recunoscută, în timp ce subsemnatul...Totuși mă încumet, socotind că pentru progresul științei e util ca unele probleme să fie din cînd în cînd discutate și de nespecialiști. În articolul „Stilul literaturii artistice" („Gazeta literară", nr. 11/470 din 14 martie 1963), tovarășul Cazacu afirmă că „limba română literară actuală" care este „o formă superioară de exprimare, o sintetizare a mijloacelor lingvistice ale limbii întregului popor", a ajuns să dispună, de „un sistem de stiluri corelative" care sînt de fapt „tot atîtea varietăți funcționale ale ei". Limba literaturii artistice ar fi una din aceste varietăți-funcționale, e drept ocupînd „un loc aparte", dar totuși o simplă varietate funcțională a limbii literare (înțeleasă ca limbă corectă, normată, pe baza unor reguli deduse științific și unanim acceptate). Mă înscriu împotriva unei atari definiri a noțiunii „limba literaturii artistice".

Mi se pare că, în parte cel puțin, confuzia se datorește și modului în care este definită în articolul tovarășului B. Cazacu funcția expresiv-estetică a limbii literaturii artistice. Astfel după ce arată foarte just că în cazul beletristicei, funcției de comunicare *a limbii i se adaugă și una* expresiv-estetică, *autorul articolului o definește pe aceasta din urmă în felul următor: „caracterul expresiv estetic al exprimării, realizat prin diverse mijloace figurativ artistice, constituie o trăsătură specifică a stilului beletristic și conferă creației literare valoare poetică". Definit astfel domeniul „limbii literaturii artistice" este restrins într-un mod cu totul nejustificat. Limba literaturii artistice este limba în care au fost scrise și se scriu opere literar-artistice, iar acestea se realizează foarte des într-o limbă ne-poetică, adesea fără recurgerea la „diverse mijloace figurativ-artistice". În opere ale lui Tolstoi, Balzac, Dickens, Rebreanu, Camil Petrescu găsești pagini întregi fără nici o figură de stil, fără nici un trop, fără nici o comparație, epitet, etc. Dar care datorită acestei imprejurări asemenea pagini încetează de a mai aparține literaturii artistice? Tovarășul Cazacu scapă din vedere că unul din mijloacele principale prin care se realizează în beletristică funcția expresiv-estetică a limbii este tocmai folosirea adecvată a întregului sistem de stiluri corelative ale limbii literare comune. Literatura artistică nu se scrie într-un stil al ei, ci se scrie prin jurîzpunerea estetică cerută a tuturor stilurilor limbii. Scriitorul folosește cînd stilul solemn, cînd cel familiar, cînd stilul vorbit, cînd cel administrativ, cînd stilul științific, cînd cel publicistic (p. e. m. d. Schița „Urgent" a lui Caragiale este scrisă toată în „stil administrativ", dar care, prin aceasta, ea nu mai aparține literaturii artistice, limba e nu e cea a literaturii artistice? Romanul „Oameni sărmani" al lui Dostoievski este scris în întregime în stilul epistolar; înseamnă oare că limba acestui roman nu mai aparține „stilului literaturii artistice"? O recitare de efecte comice prin folosirea unui stil neadecvat împrejurărilor e frecventă la Caragiale, la Topîrceanu și la alții asemenea. Așadar limba literaturii artistice nu reprezintă un anumit stil al limbii, ci se caracterizează și prin folosirea într-un anumit fel, determinat de funcția ei expresiv-estetică, a tuturor stilurilor limbii literare.*

În al doilea rînd, după cum o recunoaște și tov. Cazacu, sfera de cuprindere a fenomenului lingvistic, e mult mai largă în cazul limbii literaturii artistice, în comparație cu limba literară obișnuită. Dar și în acest caz, tovarășul Cazacu restrînge posibilitățile limbii literaturii artistice doar la „fondul arhaic sau regional" iar în unele cazuri la „mijloacele de exprimare ale unei alte limbi". În realitate în limba literaturii artistice capătă expresivitate, deci justificare estetică și încălcarea normei stabilite și încetățenite în limba literară comună. Prin aceste încălcări se reliefează citeodată trăsătura personajelor, sau pur și simplu emoția, starea de tulburare. Subliniez încă odată un adevăr indiscutabil și anume că „limba literaturii artistice" ca fenomen lingvistic e mult mai largă și mai cuprinzătoare decît „limba literară" (comună, obișnuită). Dar cum se poate ca un fenomen mai larg să fie doar o varietate funcțională a unui fenomen mai îngust?

Și din punct de vedere calitativ limba literaturii artistice e superioară limbii literare obișnuite. De fapt ca fenomen concret limba literară (definită lingvistic) nici nu există, e o abstracție, un simplu sistem de norme, care, inevitabil rămîne mereu în urma vieții. Limba literară e o limbă canonizată, fixă, în timp ce limba întregului popor e un fenomen viu, care se transformă mereu. Limba literară (canonizată) se adaptează limbii vii, însă din cauza caracterului ei normat, adaptarea se face discontinuu prin reforme periodice elaborate de organele competente ale Academiei. Spre deosebire de limba literară (academicește consacrată) limba literaturii artistice exprimă întotdeauna situația reală a limbii. Ea nu este o varietate trunchiată a limbii literare ci o emanație și o expresie nemijlocită a limbii întregului popor. De bună seamă regulile academiei sînt obligatorii pentru școală, presă, radio, actele administrative, dar ele nu pot avea obligativitatea deplină pentru scriitori, întrucît scriitorii au un dascăl mult mai competent — poporul. Literatura artistică e un fel de atelier de experiențe în care pătrunde tot ce se naște nou în limbă și în care elementele proaspete se prelucrează în spiritul cerințelor limbii și ale vremii. Ceea ce corespunde e consacrat, ceea ce e produs steril — expulzat. Deci dacă academicienii lingviști mai au dreptul să zicem să dea lecții de limbă unor scriitori începători sau unor critici (vai! critica e întotdeauna vinovată) ei înșiși devin elevi și învață limba română de la Sadoveanu, Arghezi și alți corifei ai artei cuvîntului. Limba literară (comună, obișnuită) constituie o imagine împietrită a tot ce a fost corect în limbă ieri (întotdeauna ieri, chiar și a doua zi după cea mai recentă „adaptare"). Limba literaturii artistice cuprinde tot ce e corect azi și ce va fi corect mîine. Limba literaturii artistice este forma cea mai desăvîrșită a limbii întregului popor. De aceea ea nici nu poate fi studiată cu mijloace pur lingvistice. Orice cercetare a limbii literaturii artistice e o cercetare în domeniul științei literare, ceea ce, de altfel și tovarășul Cazacu a demonstrat în ultima parte a articolului său.

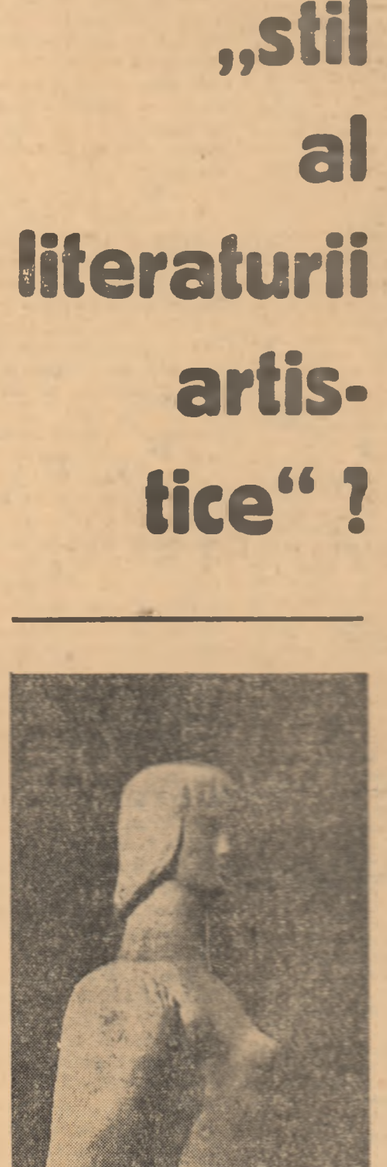

CORNEL MEDREA
„Fată la mare"

VIRGIL ARDELEANU

PLEDOARIE PENTRU EXIGENȚĂ

Caracterul variat al lucrărilor care aparțin așa-numitului „gen scurt" suscită, cum e și firesc, numeroase comentarii. Aproape nu există publicație literară unde, constant sau periodic, să nu apară însemnări, articole sau chiar studii mai ample dedicate, în exclusivitate, problemelor specifice schiției și nuvelei. Exemplele sînt la îndemîna oricui și nu credem că e necesar să insistăm. Am menționat doar că, spre deosebire de un trecut nu prea îndepărtat, criticii se pierd arareori în teoretizări sterile, în clasificări mai mult sau mai puțin tranșante, și-și îndreaptă atenția îndeosebi spre analiza scrierilor în cauză. E un aspect pozitiv al criticii noastre, aspect ce s-a repercutat corespunzător în stabilirea neostentativă, dar judicioasă, a valorilor. Mai există totuși cazuri cînd „discuția pe viu" trezește serioase nedumeriri, cînd ignorarea unor criterii general valabile în aprecierea oricărei opere literare duce la o amalgamare deconcertantă a reușitelor și nereușitelor scriitoricești. Cel mai recent exemplu cred că îl dă, în această privință, Mihai Gafița prin articolele sale din *Gazeta literară: Despre schiță*, nr. 12 și *O schiță și... criticii*, nr. 13.

Citind cronicile consacrate ultimelor volume de schițe și povestiri ale tinerilor scriitori, criticul constată că sufragiile cele mai numeroase au fost obținute de lucrările unde e evidentă confruntarea de poziții, de mentalități, într-un cuvînt, lupta dintre nou și vechi. Prozele care nu intră într-o asemenea categorie, adică *„instantaneul epic"*, *„simpla notare a faptului brut"*, au fost considerate ca neizbutite și plasate, în corpore, sub semnul idilismului. Pe acestea din urmă Mihai Gafița își propune să le apere din toate puterile și prin toate mijloacele, deși recunoaște, în treacăt, că asiduitatea cu care se vorbește de idilism, dovedește *„că problema este reală și cuprinde un număr mai mare de lucrări, că ea se poate urmări nu doar la unul sau la cîțiva prozatori"* Care este principalul argument al criticului, cum demonstrează el că o sumă de proze au fost, după părerea sa, catalogate pe nedrept ca idilice? Iată raționamentul: oare *„...schițele de o mare concentrare a subiectului, fără cioocniri ascuțite, construite din elemente predominant pozitive sau exclusiv pozitive" nu „pot prilejui o literatură bună"? (...) „Instantaneul epic, momentul de tip caragialian, cu atîta putere de evocare și caracterizare în literatura realismului critic, n-au oare capacitatea de a exprima la un înalt nivel literar laturile frumoase ale vieții umane, și în special realitatea nouă, socialistă?"* Firește că unei asemenea întrebări nu i se poate răspunde decît afirmativ. Și nu ne amintim ca cineva să se fi ridicat cîndva împotriva unei atari modalități epice. Numai că problema este cu totul alta. Lipsurile schițelor incriminate nu rezidă în formula abordată de scriitori, în faptul că atenția lor s-a îndreptat în întregime spre aspectele pozitive ale realității. *„Problema e* — cum bine arăta și M. Gafița — *dacă o asemenea schiță* (construită numai din elemente pozitive) *transmite anumite adevăruri esențiale, pe calea specifică literaturii, despre viața noastră, dacă face acest lucru cu meșteșug artistic, dacă emoționează, convinge"*. Or schițele apărate de critic nu prea emoționează, întrucît faptele de viață au fost ridicate la un diapazon prea înalt în ordinea semnificațiilor. Idilice sau neidilice (etichetarea nu are ce căuta aci), ele se mențin în sfera generală a unor consemnări mai mult sau mai puțin reportericești. Dar să privim lucrurile mai îndeaproape.

Despre cîteva (nu se spune care anume) dintre piesele cuprinse în ultimul volum al lui Sütő Andras, *Karikás risipitorul*, M. Gafița afirmă sentențios că unii critici s-au pronunțat cu severitate exagerată și că le-au trecut în mod abuziv în rîndul reportajelor. Ne-am fi așteptat, în continuare, la o pledoarie convingătoare pentru lucrările criticate. Autorul nu face însă acest lucru și se mulțumește să se întrebe: dacă *„un prozator cunoscut prin experiența și robustețea epicii"*, cum e Sütő András, e acuzat de superficialitate și idilism, atunci *„ce vor spune, oare, aceiași critici despre recentul volum al lui Ion Istrati, La fîntîna cu găleată?..* Înainte de a răspunde acestei întrebări, să analizăm pe scurt o schiță din *Karikás risipitorul*, și anume *Copăcei care cîntă*. Alegerea ne-a fost impusă de factura bucății. Avem de-a face cu ceea ce criticul numește „instantaneu epic", „simplă notare a faptului brut". Dacă am încerca să povestim ceea ce se întîmplă aici, ne-ar veni foarte greu, întrucît nu se întîmplă nimic. Să nu uităm însă că instantaneul nici nu poate să satisfacă asemenea cerințe epice și că rolul său e doar acela de a releva semnificațiile unui anume element social, moral etc. Privită dintr-o atare perspectivă, bucata oferă totuși ceva. Aflăm bunăoară că într-un sat transilvănean antenele de radio apar din ce în ce mai des pe casele gospodarilor — aidoma unei păduri de copăcei — și că un colectiv, nu i se spune numele, — e mare meșter întrale mecanicii, nici o mașină, oricît ar fi de complicată, neavînd secrete pentru el. Acesta e instantaneul pe care prozatorul îl încheie în felul următor: *„Du-te acasă băiete! Nu acasă la mama, ci la redacție, unde te așteaptă hîrtia începutâ, în fruntea căreia, înainte de a pleca, și puseseși titlul: „Visul lui Lenin, electrificarea» Ce naiba să mai scriu acum sub titlu! Doar pînă și-n satul ăsta pierdut în Cîmpia Ardealului despre el vorbesc toate..."* Un critic care ar face abstracție de modul cum e construit instantaneul lui Sütő András — evident, sub raport artistic — ar spune desigur că schița *Copăcei care cîntă* surprinde nouă din realitatea rurală, că autorul imaginează, din numai cîteva elemente, profilul unui om reprezentativ. Ne abținem însă de la asemenea aprecieri și... ne declarăm de perfect acord cu Eugen Simion cînd susține că: *„explozille de patetism, hrisnmul declanșat în fața pătrunderii elementelor de civilizație socialistă în cîmpia transilvană, nu salvează platitudinea acestor consemnări jurnalistice"*. Ceea ce impresionează neplăcut nu e faptul că Sütő András a optat pentru instantaneul epic, că s-a oprit numai asupra unor date pozitive din realitate, că n-a relevat lupta dintre nou și vechi, ci felul superficial, am spune informativ, în care a înțeles el să trateze materialul investigat.

Lucruri asemănătoare se pot spune și despre majoritatea schițelor și povestirilor din ultimul volum al lui Ion Istrati, *La fîntîna cu găleată*. Singura excepție o constituie, poate, numai frumoasa bucată, *Turturelele*. Celelalte se înscriu, cu mai multă sau mai puțină hotărîre, sub semnul ilustrativismului și, mai ales, al idilismului. Mihai Gafița le absolvă însă și pe acestea de orice scădere argumentînd, teoretic, că idilismul, de pildă, *„apare acolo unde se înfrumusețează în mod artificial realitatea abordată, care conține și laturi întunecate, îngemănate cu cele luminoase — laturi pe care autorul le lasă tradins la o parte, ignorînd dialectica procesului de dezvoltare. Idilismul înseamnă ignorarea antagonismelor acolo unde ele există, acolo unde pot să existe; înseamnă evitarea conștientă a contradicțiilor acolo și atunci cînd ele se manifestă, cînd nu pot să nu apară și să caracterizeze cursul real al vieții, în fragmentele, mai mici sau mai mari, abordate de scriitor"*. Perfect adevărat. Cum apreciem însă lucrările care, deși pornesc de la o realitate eminamente pozitivă, unde, în mod firesc, nu există laturi întunecate, antagonisme sau contradicții — sînt lipsite totuși de fiorul autenticității? Dacă acestea sînt aureolate de o lumină intens trandafirie, dacă limbajul autorului, ca și al personajelor, e mai mult decît dulceag, dacă, într-un cuvînt, ai impresia că ai fost proiectat într-un adevărat eden — nu ești tentat să pronunți cuvîntul idilism? Mărturisim că citind volumul lui Ion Istrati l-am pronunțat de foarte multe ori. De pildă schița-instantaneu *Peisaj au tumnal* în care prozatorul, substituindu-se reporterului, ne plimbă prin iarmarocul din Darabani. Trebuie să spunem că schița rămîne la fotografierea nesemnificativă a unui „fragment de viață" și că autorul nu va putea depăși acest stadiu atît timp cît nu va sesiza că ceea ce e cu adevărat nou la colectiviști, nu e numai situația lor materială, mai înfloritoare ca oricînd, ci și conștiința lor, modul lor inedit și superior de a privi relațiile dintre oameni. Observație valabilă și pentru alte bucăți din volum, cum ar fi *Milionarul* sau *Doi la zero*. M. Gafița îl laudă pe Ion Istrati îndeosebi pentru schița *Tata păpușoiului*, despre al cărei protagonist afirmă că *„sugerează, cu toată ingenuitatea și naivitatea lui, un stadiu nou al conștiinței țărănimii colectiviste, buna ei stare, capacitatea depășirii unui orizont strict utilitar, în favoarea unei perspective politico-economice mult mai cuprinzătoare"*. Remarca ar fi desigur valabilă dacă n-ar consemna doar datele schiței, intenția autorului. Dincolo de acestea, instantaneul epic nu relevă nimic notabil din punct de vedere artistic, el fiind ratat, în întregime, printr-o expresie aridă, despersonalizată.

Cel mai consistent travaliu critic l-a investit Mihai Gafița în apărarea *Cinel* lui Vasile Rebreanu, o schiță care, deși abia trece de o pagină, e analizată într-un amplu articol. După părerea criticului, *Cina* este un strălucit exemplu de proză concentrată, care degajă semnificații multiple și de mare profunzime. Schița este într-adevăr bine scrisă, așa cum bine scrise sînt toate bucățile din volumul *Dimineață de toamnă*. Dar de aici și pînă la a spune că prozatorul relevă, în numai cîteva fraze, sentimente și stări impresionante precum: *„senzația de viață solidă, de optimism, de încredere în prezent, în oameni, în viitor"* — ni se pare cam mult. *Cina* înfățișează, în fond, un tablou familiar și credem că nici prozatorul n-a căutat să-i confere alte semnificații decît acelea care se desprind în mod obiectiv: liniștea unei mese de seară, comuniunea sufletească dintre cei doi soți. De aceea ni s-a părut hazardată compararea instantaneului lui Vasile Rebreanu cu „scena analoagă" din *Moromeții*. Hazardată întrucît la Marin Preda, pasajul respectiv, nu numai că degajă o atmosferă obsedantă, prin ploșcenia ei păgînă, dar are, mai ales, o rezonanță adîncă, capabilă să contureze cu maximă precizie etico-socială o întreagă categorie umană.

Gel puțin la fel de străniі ni s-au părut și paralelele stabilite între schițele amintite pînă acum și unele momente ale lui Caragiale *(Amici, Căldură mare, Amicul, Situațiunea, Ultima oră, O lacună)*. Și aceasta nu pentru că bucățile comparate n-ar fi concepute după aceeași modalitate: instantaneul epic, ci datorită faptului că marele nostru dramaturg a conferit eroilor un înalt grad de tipizare, iar tinerii scriitori citați se mențin, în genere, la stadiul de contemplare și ilustrare a faptelor. Deosebirea hotărîtoare dintre *Ultima oră*, să zicem, și *Copăcei care cîntă* nu constă numai în caracterul comic al primei, și serios al celei din urmă — cum pare să creadă M. Gafița. *Ultima oră* are o vervă spontană, strălucită care este însă tributară în întregime situației comice și personajului, așa încît, în ultima instanță, avem în față o figură reprezentativă pentru orînduirea burgheză: gazetarul panglicar. Într-o ordine similară se impune a fi privită și apropierea făcută de critic între *Mergînd spre Hîrlău* și *Tata păpușoiului*. Ambele schițe sînt într-adevăr instantanee epice, dar atît. Pentru că în timp ce Ion Istrati alcătuiește un tablou atemporal, patrianhal, M. Sadoveanu oreează, prin atmosferă, frînturi de dialoguri, notații peisagistice și social-morale, imaginea halucinantă a lumii rurale de odinioară. Nu insistăm întrucît însuși M. Gafița relevă semnificațiile schiței *Mergînd spre Hîrlău*.

De ce avem, în fond, rezerve față de schițele analizate? Sîntem împotriva prozelor alcătuite numai din elemente pozitive, a instantaneului epic ce se refuză contrapunerii de fapte? Fără îndoială, nu. Problema e mult mai simplă și nu vizează preferințe sau antipatii pentru anume modalități. Se știe doar că orice formulă literară poate fi utilizată cu folos. Singura condiție e ca, minuind-o, scriitorul să reconstituie cu autenticitate viața, să emoționeze. Dar lucrări cum sînt *Copăcei care cîntă, Milionarul, Peisaj autumnal, Tata păpușoiului, Bătrînul* și, în mai mică măsură, *Cina* se remarcă tocmai prin conventionalism, prin lipsă de profunzime. De vină nu e formula adoptată, ci modul superficial în care a fost prezentată realitatea zilelor noastre. Privind lucrurile prin prisma meșteșugului, explicația nereușitelor o găsim și în nerespectarea rigorilor specifice prozei scurte. Schița ca și oricare altă specie epică te invită la meditații. analogii, îți oferă concluzii generalizatoare. Aceasta însă numai în cazul cînd o atitudine, un gest, un cuvînt pus în gura personajului sînt în stare să contureze o figură tipică și astfel să sugereze, dincolo de text, relații umane complexe. De aceea Cehov spunea că: *„arta de a scrie este arta de a scurta."*: *„concizîunea este sora talentului"*; *„a scrie cu talent înseamnă a scrie concis"*; *„știu să vorbesc în puține cuvinte despre lucruri mari"* etc. Sînt adevăruri îndeobște cunoscute.

Firește, volumele lui Sütő András, Ion Istrati sau Vasile Rebreanu nu poartă, în totalitate, amprenta superficialității. Dacă am insistat asupra insucceselor am făcut-o numai din dorința de a le deosebi de unele reușite autentice. Căci schițe cum sînt *Dimineața de toamnă, A treia zi după război, Fosnetul, Deruta*, nu au nimic comun cu *Bătrînul* sau *Cina*, după cum sugestiva povestire *Turturelele*, nu pare scrisă de autorul *Pielsajului autumnal* sau *Tata păpușoiului*.

ARTA

SĂPTĂMÎNA CINEMATOGRAFICĂ

Drumul spre chei

Drumurile oamenilor pe pămînt, în văzduh sau pe apă, i-au inspirat adeseori pe cineaști. Regizorul sovietic Gheorghi Danelia (l-am mai admirat în „Serioja") a fost și el atras de poezia aspră a drumurilor pe apă, în nordul îndepărtat, de viața curajoasă a marinarilor de pe vasele de salvare. Existența marinarilor-salvatori din filmul lui Danelia se consumă undeva între cerul rece, boreal, și oceanul tumultuos, natura împrumutînd oamenilor vibrația ei aparte, caracterul aparent morocănos și neprietenos. Maestru în sintetizarea și redarea pe ecran a atmosferei care constituie decorul și totodată explică structura sufletească a eroilor săi, Gheorghi Danelia se mulțumește cu cîțiva metri de peliculă, pentru a transpune spectatorul într-un univers propriu vieții de dincolo de cercul polar. Natura sobră și monotonă (stînci, pescăruși, valuri, iar valuri, pescăruși și stînci) e rareori însuflețită de licărul palid al unui far îndepărtat. Aici încerci senzația că ai veșnic la prova însăși viața, pe care o despici cu riscul propriei tale vieți. Firea adevărată a omului se dezvăluie în momente de mare tensiune. Dintre acestea reținem pe cei în care un grup de marinari aflați pe o epavă recuperată, cer să fie lăsați în derivă, pentru ca tovarășii lor de pe bordul micului vas salvator să poată porni în ajutorul unui cargou avariat de furtună. Scena relieiază figura șefului de echipaj Kosomaha, conducătorul grupului rămas pe epava abandonată (interpret Boris Andreev). Gheorghi Danelia urmărește cu subtilitatea pe care numai ochiul cinematografic și talentul îți-o dau, ipostazele acestui personaj : masivul tăcitum, nefericitul risipitor al unei vieți singuratice și nimănui folositoare (și de aici lupta donquișotească cu valurile și transformarea oceanului în personaj acuzator), întîrziata descoperire a unor sentimente paterne față de un fiu care pînă la urmă îi va rămîne necunoscut, supremul sacrificiu.

Acest film despre om și natură, dincolo de cadrul său care-cum ieșit din comun, răspîndește ideea valoroasă că sub haina răcelii și a duritații, se pot ascunde cele mai generoase sentimente.

Pămîntul îngerilor

Deși de la apariția romanului care a prilejuit ecranizarea respectivă au trecut mai bine de patru decenii, cineastul Gyorgy Revesz nu are nimic vetust. Tînăr romancier și totodată al filmului este de fapt numele dat pe vremuri, în hotarîrile de judecată, de oficialitățile burgheze, unuia dintre cele mai sumare cartiere budapestane.

La marginea orașului și-a vieții, acolo unde sînt aruncate la gunoi, într-o groapă imensă, doar resturile unui trai îmbelșugat, trăiesc în clădiri-cazarmă mii de familii proletare. Gyorgy Revesz, secondîndu-l pe autorul romanului, vorbește despre una din aceste clădiri, prilej pentru o necruțătoare secțiune în ceea ce reprezintă societatea burgheză, cu toate nedreptățile și monstruozitățile ei. Casa-cazarmă devine astfel simbolul unei închisori fără gratii (excelentă fotografia lui F. Szecsenyi). În ea viața arde plicticos și parcă fără speranță, redusă la dreptunghiul arid și disperant al ferestreior care dau în curtea interioară a imobilului. Aici zilele sînt fără de sfîrșit, ca și datoriile și necazurile. Evenimentele par dintre cele mai banale : o somație pentru plata chiriei, un deces... Dar în contextul esențializat al clădirii-cazarmă, totul capătă dimensiuni majore : e vorba despre viață și moarte, despre adevăr și minciună, despre dragoste și ură. Urmărind destinele cîtorva dintre locatari, filmul izbutește să le unească într-un unic și turburător personaj : poporul, marea masă a celor care au suferit și luptat pentru înlăturarea nedreptății sociale.

Interpretarea este sensibil la același diapazon. Merită a fi totuși menționată prezența lui Zoltan Maklany în rolul fascinantului cerșetor, trubadur al sărăciei și tristeții, comentator activ, în maniera brechtiană, al evenimentelor.

Atanasie TOMA

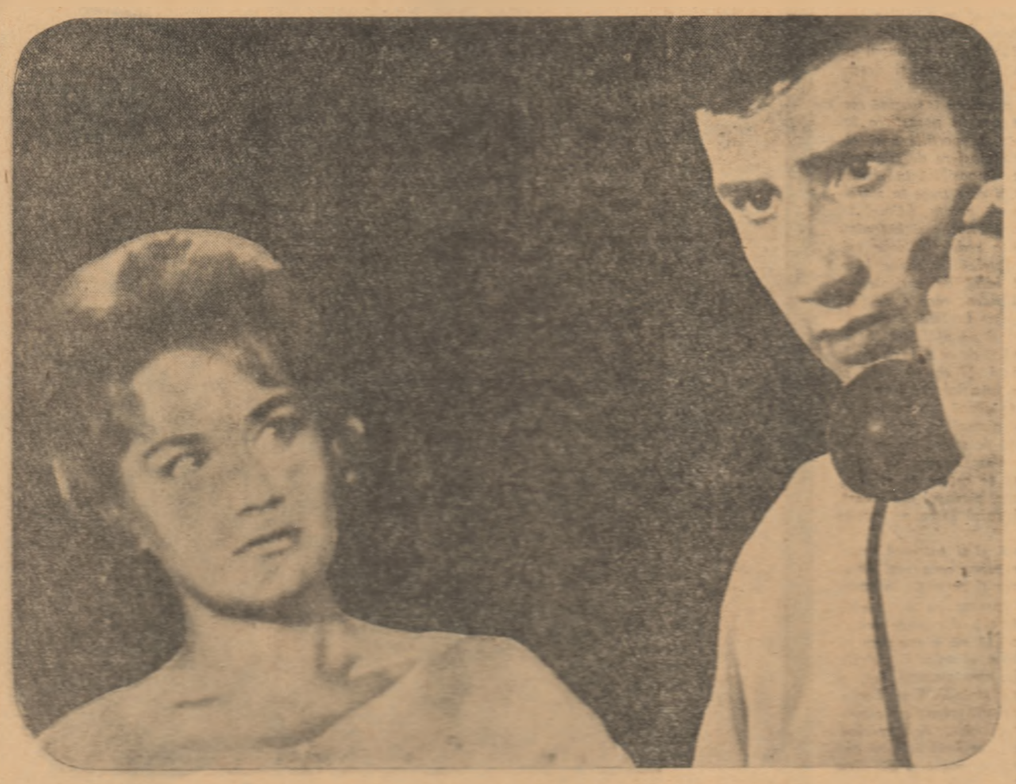

Scenă din „A fost prietenul nostru", producție a „Studioului Cinematografic București". Scenariul : Dumitru Carabăț și Mircea Mohor ; Regia : Andrei Blaier ; Imaginea : Alexandru Intorsureanu ; Muzica : Radu Șerban ; Decorul : Constantin Simionescu. Din distribuție : Nicolae Sirbescu, Ștefan Ciubotărașu, Florin Bursuc, Victor Rebengiuc

DIN NOU DESPRE REGIA DE TEATRU

— Schimb de opinii pe marginea interpretării creatoare și a manierismului —

În „Gazeta literară" din 28 febr. a. c., regizorul Mihai Dimiu, sesizîndu-se de articolul nostru precedent : „Inovații sau pseudoinovații în arta regiei" (v. aceeași revistă nr. 3/17. ian. 1963) găsește necesare o serie de considerații menite a justifica inițiativele creatoare ale celor investiți cu atribuția de a girda și a realiza în chip valoros un spectacol teatral. Departe de orice spirit polemic (mai ales că, după modestia noastră știință, în fond, Mihai Dimiu este de acord cu cele cîteva articolașe) dorim în interpretarea sa și noastră pentru că subiectul deosebit de interesant și util discuția respectivă, ajunsă — credem — la un punct de răscruce, de la care pornind se pot întrezări elucidări viitoare, vom încerca să operăm în articolul de față cîteva disociații absolut necesare, în scopul evitării eventualelor confuzii.

Prima condiție a oricărei discuții fructuoase constă în definirea noțiunilor în cauză. Elementul esențial din afirmațiile noastre anterioare este înglobarea regiei (în fond ca și a actoriei, a artei muzicienilor-instrumentiști, a dirijatului ș.c.) în categoria artelor interpretative. Pornind de aci, combăteam acele tendințe manifestate de unii regizori de a depăși această sferă a artelor interpretative, prin intervenții directe, ostentative, care vizează sensuri dincolo de limitele textului, (sau chiar opuse acestuia) și care, în ultimă analiză, în locul spiritului inovator, marchează — spuneam noi — un „searbăd și pretențios epigonism".

În demonstrația noastră, porneam de la postulatul fidelității față de text, principiu elementar că realismului scenic. Totodată, afirmam că „fidelitatea față de text nu trebuie să devină o justificare a platitudinii, a cenușiului, a montărilor lipsite de frămîntare creatoare". Cine ar putea deduce, pornind de la aceste afirmații, că intenția noastră este de a subestima rolul creator al regiei ? Totuși, ca și cînd nos am fi afirmat acest lucru, tov. M. Dimiu socotește util o demonstrație, făcînd curentia și utilă discriminare între creația-model și copia meșteșugărească. Dar — și cici am fi să ajungem — părerea talentatului regizor ale cărui spectacole ne-au prilejuit în cele mai multe cazuri satisfacții artistice și intelectuale, ni se pare eronată în acest punct. Specificul artelor interpretative, implicînd, firește, și fidelitatea față de text (respectiv : partitură) nu poate fi asimilat în nici un caz cu îndeminarea meșteșugarului care execută copii. Mihai Dimiu nu se declară însă de acord cu fidelitatea față de text, afirmînd că fidelitatea „trebuie să aibă aripi" și că, în orice caz, dacă aceste „aripi" lipsesc, e de preferat să uităm că regia este artă interpretativă. Dar, pînă la urmă, el nu ajunge la o concluzie fermă, de natură să definească rosturile artei regizorale.

Există, totuși, ne permitem să credem, și anumite limite ale „aripilor" care ar fi de adăugat „fidelității", limite dincolo de care conținutul însuși al noțiunii se pulverizează. Nu putem fi de acord cu unele practici regizorale pe care, în articolul nostru anterior le declaram manieriste, introducînd false inovații, de fapt artificii formale care țin de elementul efemer al modei. În această privință, M. Dimiu trebuie să ne dea dreptate, ca unul care la ultimul seminar republican al regizorilor, atrăgea atenția colegilor săi : „Tot ce nu se rezumă la un panou azvîrlit în mijlocul scenei transformate în loc viran e socotit naturalist, sau, în cel mai bun caz, învechit (...) nu putem considera naturalism tot ce seamănă cu viața". De ce să ni se pară deci nelalocul ei discuția despre inovație și pseudoinovație ? Nimeni nu-l acuză pe un tînăr regizor apreciat de noi, cum este Valeriu Moisescu, pentru experimentul său cu Ostrovski montat pe turnantă, dar nimeni nu ne poate obliga să acceptăm un asemenea experiment formal, care indică sau indica la timpul său o anumită tendință greșită — credem noi. Exemplul nu-i șicanator și prin el nimenea nu se gîndește să-i caracterizeze pe Moisescu ca regizor, ci să marcheze, cel mult, un simptom. Procedeele pur tehnice rădesc cel mult o „cutezanță formală" — expresia aparține lui Mihail Sebastian care adăuga în legătură cu aceasta că „tot ce e procedeu, oricît de original (...) se învechește și devine în scurtă vreme desuet". Dar autorul articolului invoca autoritatea căutărilor lui G. M. Zamfirescu. Cei care au văzut, la vremea lor, multe din spectacolele neuitatului Gemi sau ale lui Ion Sava — poate cel mai îndrăzneț ca expresie artistică în teatrul românesc dintre cele două războaie — pot afirma legătura strînsă care exista, în cazul lor, între conținutul operei reprezentate și procedeele artistice folosite, apoi varietatea mijloacelor și absența epigonismului. În nici un caz prezența regizorului nu se făcea simțită independent de text și de actori, printr-o expresie vizuală paralelă cu textul, așa cum se întîmplă în unele montări mai recente.

Nu e greu să ne declarăm astăzi de acord cu experimentele inventivului Liviu Ciulei, dar este mai greu să demonstrezi totdeauna justețea lor (de ex. în spectacolul Cum vă place). Nu mai vorbim de tentația stilizării costumelor în virtutea unor idei (de ex. în spectacolul lui Dinu Cernescu „Mielul turbat", negativii poartă papuci de arlechin, ceea ce ni se pare nu numai insolit, dar și contradictoriu, creînd totodată spectatorilor false probleme în receptarea mesajului piesei). Nu ne putem împăca, oricîtă bunăvoință am pune, nici cu prezența lui moș Căbulea din piesa lui M. Beniuc „În Valea Cucului", în decorul pe practicabile și cu un unic perete — fundalul — potrivit concepției lui M. Tofan, nici cu discordanța între text și decor în spectacolul „Îndrăzneala" (Teatrul Regiunii București), tot așa după cum am refuza și ideea unui Brecht în decor gorkian.

Așa cum se vede, aceste pretinse inovații care se aplică, de multe ori, nediferențiat, sînt mai mult de ordinul scenografic, marcînd o tendință de absorbire a regiei de către organizatorii „vizualității" reprezentației și o corespunzătoare neîncredere sau subestimare a textului și a interpretării actoricești.

Sîntem de acord cu M. Dimiu că fenomenele observate nu se referă la majoritatea spectacolelor noastre teatrale. Dar fenomenele, fie și în minoritate, nu trebuiesc oare cercetate spre a se descoperi mai din vreme sensurile evoluției și orientarea unor oameni de teatru?

Arta regizorală nu se poate concepe în absența factorilor ei constitutivi în primul rînd text și actori, de aceea regizorul greșește dacă va căuta să exprime de unul singur, aderaturi, fie ele cît de clare. Concepția sa, profunzimea, sensibilitatea, talentul, îi sînt puse în evidență numai prin ansamblul reprezentației pe care el a dirijat-o, prin claritatea și rigoarea artistică a mesajului transmis de autor, fără alte adaosuri. Așa a gîndit Stanislavski, așa au gîndit la noi oameni de teatru și teoreticieni ca Paul Gusty, Camil Petrescu, așa cum au gîndit, peste graniță, un Shaw sau un Gemier.

Recunoscînd el însuși, în cele din urmă o anumită „goană spre arbitrar", M. Dimiu aruncă mănușa acelor „critici bucureșteni" care au încurajat asemenea tendințe. E posibil să fie și așa. Dar este tot așa de verosimilă și o altă filieră: regizorii amatori de inovații, preferind un anumit gen de piese, i-au influențat poate indirect și pe unii autori care au devenit mai atenți la aspectele formale, veritabile „roți pătrate", neglijînd adevărul vieții. Oricum, o discuție cît mai vie și mai la obiect asupra artei contemporane a spectacolului se impune, însă, pentru a fi eficientă, credem necesar să nu se neglijeze în primul rînd precizarea teoretică a noțiunilor aflate în discuție.

N. BARBU

ecran

DEFA pregătește ecranizarea cunoscutului roman antifascist „Goi între lupi" al lui Bruno Apitz. Regizor : Frank Beyer. În distribuție figurează actori germani și Viktor Avdinsko (sovietic), Bolesław Płotnicki (polonez), Christian Vobeták (ceh) și... autorul, Bruno Apitz interpretează rolul unuia dintre internații din lagărul de concentrare în care se petrece acțiunea romanului.

UN NOU scenariu de film al lui Arthur Miller : ecranizarea nuvelei sale „Memory two Mornings". Regia : Sidney Lumet.

DECANUL de vîrstă al cinematografiei franceze (peste 80 de ani) pe numele Marcel Pagnol, reprezentantul școlii clasice realizează un film în care doi dintre cei mai renumiți eroi ai săi, d'Artagnan și Cyrano, își încrucișează spadele. Rolurile feminine : Sylva Koscina, Ludmila Lavi, Rolurile masculine : Jean-Pierre Cassel, José Ferrero.

ATENȚIA cercurilor cinematografice italiene este actualmente îndreptată asupra filmului „I compagni", regizat de Mario Monicelli. Evocînd frămîntările din mediul muncitoresc parizian, filmul are următorii protagoniști : Annie Girardot, Marcello Mastroianni, Renato Salvatori, precum și pe tînăra actriță Stefania Sandrelli (cunoscută spectatorilor noștri din rolul vergoarei, în „Divorț italian").

Actrița bulgară Nevena Kokanova, care a interpretat rolurile principale în filmele : „Anii tinereții", „Într-o seară tîrzie", „Tunelul", „Fii fericită, Ana!"

DUPĂ aproape un sfert de secol, Arletty se reîntîlnește pe ecran cu Fernandel. Arletty a terminat de curînd două comedii cinematografice (coproducții franco-italiene) : **„Tempo di Roma"** cu acumulu nostru oaspete Charles Aznavour, regia Denys de la Patellerie) și **„Le voyage à Biarritz"** (partener : Fernandel).

PARE-SE că în Franța se divorțează altfel decît în Italia. Cel puțin aceasta este părerea regizorului Michel Boisaron care și-a propus să dea pe pelicula replica binecunoscutului **„Divorția al' italiana" : „Divorț francez"**. În rolul principal, totuși un actor italian : Marcello Mastroiani.

ELSINOR se afla pe vremea lui Hamlet în Danemarca. Studiourile „Lenfilm" l-au reconstruit lîngă Tallin, pe țărmul Mării Baltice, care nu se deosebește prea mult ca înfățișare de Marea Nordului. Reconstrucția celebrului castel a fost încredințată pictorului decorator Gheorghi Krepaciov (el a realizat exterioarele). Interioarele i se datoresc lui E. Enei. Actorii distribuiți în filmul sovietic „Hamlet", își vor începe munca în luna mai. „Elsinorul" îi așteaptă.

Burt Lancaster în rolul prințului de Salina, din filmul lui Lucchino Visconti **„Il gattopardo"**, adaptarea cinematografică a romanului lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa (roman care apare și în traducere românească). Mai fac parte din distribuție : Alain Delon, Claudia Cardinale, Serge Reggiani, Paolo Stopa.

obiectiv

MAPELE în care „Electrecordul" își prezintă discurile sînt din cé în ce mai frumos imprimate. Fotografia de pe mapa cu discul lui Domenico Modugno, excelentă ! Ar fi fost de dorit însă ca pe verso-ul mapei, cumpărătorul să găsească și două-trei cuvinte despre interpret (și alteori despre compozitor) : cîteva date biografice, cele mai mari succese, etc. E greu?

S-A BUCURAT de un deosebit succes inițiativa Uniunii Compozitorilor, de a prezenta un concert de muzică ușoară, cu concursul unui numeros grup de compozitori și interpreți cunoscuți, la clubul uzinelor „Semănătoarea". Dar cu o floare nu se face primăvară.

„UN MIC tango e-un lucru mare"... „Dar nu credeți să poată / Un om dansa vreodată / Un tango sideral"... „Acorduri cristaline mărăluite într-un farmec ireal"... „Ce frumoasă este dragostea / Numeni n-a scăpat (sic !) de ea"... etc. etc. Pentru ca aceste texte să ajungă pe muzică la ascultător, Radioteleviziunea cheltuie energia unor instrumentiști, a dirijorului, interpretului, aparatului tehnic. Radioteleviziunea nu-i satisface însă ascultătorului curiozitatea elementară de a afla, de fiecare dată, numele aceluia care una spune, alta face. Pentru că, vorba cîntecului : un mic tango e-un lucru mare !

CURÎND își începe activitatea la Uniunea Scriitorilor, cenaclul autorilor de texte pentru muzica ușoară. Dorim de pe acum membrilor noului cenaclu... inspirație.

MUZICA UȘOARĂ cîntată în localuri suferă. Textele interpretate în limba orginalului devin de cele mai multe ori de nerecunoscut. Poate e necesar un curs pentru învățarea limbilor străine, ori mai degrabă traducerea textelor în limba română. Oricum, un curs de mimică, de dicție, de gestică, ar prinde bine. Parcă exista odată și o comisie tutelară a acestui gen de manifestare... artistică.

JOI, simbătă seara, duminică, tineretul dansează. Casele de cultură ale tineretului promovează, tot mai mult, bunul gust. Se cîntă bine, se dansează civilizat. În fotografie : la Casa de cultură a raionului 1 Mai.

CÎNTECUL „La un pas de fericire", imprimat recent și difuzat la radio, este admirabil interpretat de artista emerită Marcela Rusu. Ne amintim cu plăcere și de alte imprimări mai vechi, făcute de actorii Liliana Tomescu, Ion Lucian, Iurie Darie. Se dovedește o dată în plus că interpretul de muzică ușoară trebuie să fie un bun actor, dublat firește și de posesorul unei voci frumoase.

TEATRUL de estradă „C. Tănase" și-a alcătuit o brigadă artistică de agitație, care a prezentat primul său program pe scena sălii de spectacole a uzinelor „23 August". Alegerea nu este întîmplătoare. Întregul program pregătit după o documentare la uzinele „23 August", cuprinde duete comice, scenete, cuplete, cîntece inspirate din realitățile marii întreprinderi bucureștene. Cenaclul autorilor de texte pentru muzica ușoară, ar putea trece în planul său de activitate și această formă de lucru.

obiectiv

CITĂM concluzia articolului publicat de Mircea Simionescu în ziarul „Scînteia" (**„Pe marginea unor noi cîntece de mase"**) : „Radioteleviziunea, întreprinderea „Electrecord", „Editura muzicală" pot face mai mult pentru a îndruma creația, direct sau prin concursuri, către aspectele interesante și complexe ale vieții noastre de azi. În ce privește Uniunea Compozitorilor, inițiativa de a pune în discuție noile creații trebuie continuată, atrăgîndu-se la discuții categorii tot mai largi — compozitori din Capitală și din țară, dirijori de formații profesioniste și de amatori, interpreți, oameni ai muncii".

RETROSPECTIVA I. Ross — rodul unei munci de aproape o jumătate de veac, a poposit actualmente într-una din sălile Palatului culturii din Ploiești.

ASCULTĂTORII radiojurnalului au avut surpriza să afle: **„Pentru micii săi spectatori, secția de păpuși a Teatrului de Stat din Constanța, prezintă astă-seară în premieră „Micul Prinț", dramatizare de Letiția Giță, după Antoine de Saint-Esprit..."**

Curat... „Saint-Esprit"!

„ELECTRECORD" a scos de sub presă primele trei discuri ale unui interesant „abecedar muzical" : prelegeri însoțite de exemplificări muzicale. Pînă acum : despre melodie și ritm, armonie și contrapunct, instrumente muzicale și orchestra simfonică.

O recentă cronică cinematografică apărută în „Informația Bucureștiului" conține, în destul de numeroase rînduri destul de puține idei, astfel încît e greu să-ți formezi pînă la urmă o părere despre... opinia semnatarului (T. Caranfil). În schimb, abundă în articol „perlele de stil".

„Ca și acolo, sînt lansate pe același itinerar două colective artistice în strînsă competiție (sic !) care n-ar avea decît de cîștigat dacă, în loc să se concureze unul pe altul, s-ar întregi : „...nu există să-l tîrască pe tumultuosul Othello printre porțile aburinde (!) de chebab (!)"; „Autentice sînt și personajele, datorită, în primul rînd, faptului că gagurile sînt asociate adesea funcției de dezvăluire a caracterelor : „Poate singur stud t-tul... este mai puțin verdic și personal"; „De altfel, tînărul intervine de la o vreme destul de puțin în acțiune"; „Pe scurt, titlul „Turneul veseliei" nu înșală, pentru că, realmente, filmul poate conferi spectatorului **bună dispoziție** pe care o făgăduiește".

Nu mai insităm. Am mai avea de făcut o observație : deși T. Caranfil cheltuiește aproximativ 2200 de litere pentru astfel de fraze, pînă la urmă cititorul nu înțelege : e bun filmul ori nu e bun?

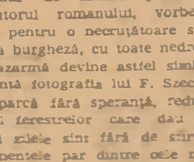

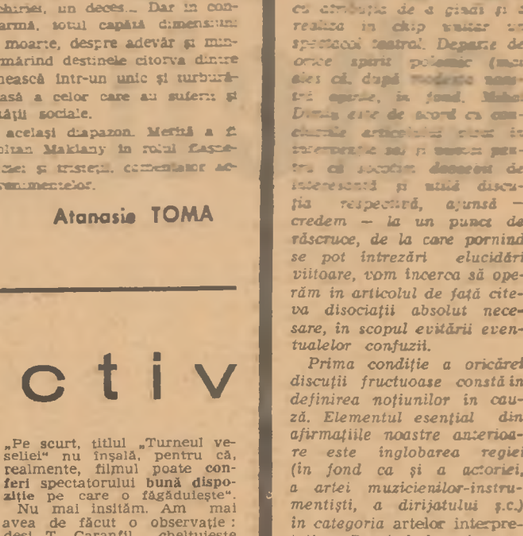

Fotomontajul lui Dan Grigorescu prilejuiește întîlnirea a două Eve : Eva lui Jean Effel și eroina piesei lui Aurel Baranga, în interpretarea actriței Simona Bondoc (la Teatrul Național „I. L. Caragiale")

disc ARGHEZI — EDIȚIE SONORĂ

Călăuză sigură e glasul autorului. Un număr de 17 poezii scrise în răstimpul a trei decenii, reconstituie pentru ascultător parte din universul celui mai mare poet român în viață. De la „Testament" (Cuvinte potrivite) pînă la „Cîntecul de seară" (Frunze), Arghezi nu interpretează versurile sale : simplitatea totală a lecturii voit „nuantate" subliniază tocmai luciditatea gîndirii creatoare despre care acad. Mihail Ralea vorbește în sumara prezentare imprimată pe mapa discului. Glasul molcom, aproape firav, fără mari vibrații de timbru ori de ton, lasă intactă puterea sugestivă a cuvîntului și imaginii poetice. O undă abia simțită de duioșie (Versuri de seară), o ușoară întîrziere pe încheierea plină de tîlc a unei idei profunde (Cîntare omului), o ironie rostită sec (Stihuri pestrițe), un tremur în glas, abia simțit, o precipitare care suprapune ritmul lecturii, momentelor de luptă ale poporului, în 1907.

Poetul însuși prefațează această ediție sonoră a cîtorva lucrări de-ale sale („Cer iertare, dar nu sînt eu vinovatul..."). Inițiativa fixării pe discuri a cîntecului rostit de poet, se cuvine a fi continuată.

MICUL ECRAN

INTERPRETĂRI

Micul ecran al televizorului, prezent aproape în fiecare seară cu cîte un program deosebit, a devenit unul din cele mai complexe mijloace de informare, cultură, artă și sport, precum și de răspîndire a cunoștințelor multilaterale printre telespectatori. Fiind cinematograf, teatru, ziar și radio în același timp, televizorul și televiziunea beneficiază de un avantaj general care cere însă o creștere necontenită a calității, exigenței, valorilor și originalității în concepția, executarea și desfășurarea programului. De la bun început se cuvine să facem o remarcă pozitivă pentru munca tuturor tehnicienilor, redactorilor, oamenilor de cultură, știință și artă care s-au străduit să ridice Televiziunea română la nivelul bun la care ea se găsește în momentul de față.

Programul de varietăți din 14 aprilie „Croaziera melodiilor" dacă a fost interesant în mișcare, muzică și interpretări, a cam lăsat de dorit în privința textului de legătură insuficient finisat. Regretăm că poezia care înfrumusețează de obicei viața oamenilor, în varianta autoarei (Rodica Toth Florea) a fost redusă la simple rime cărora chiar dacă li se spun uneori „ușoare" sau „umoristice" în cadrul ambianței programului s-au calificat drept ieftine și neizbutite. Păcat !

Inovație muzicală : naiul folosit frumos în cîntecele populare, a cîntat în aceeași seară, bisat, melodii moderne ! E de așteptat ca și compozitorii de muzică ușoară să se inspire și să preia în cîntecele lor cîte ceva din folclorul nostru atît de bogat și de puțin valorificat pe treapta unor interpretări noi. Deocamdată naiul din cîmp și din munte le-a luat-o înainte.

Dansul sau jocul în trei — nu se prea știe exact ce-a fost — prezentat pe aceeași scenă de varietăți a demonstrat cum o scenizare exagerată și o concepție fortată pot să urîțească dansul popular. Pași de dans inventați și conflict improvizat (și nu dans cu temă) pe elemente de prost gust. Cei doi băieți dansatori, inspirație probabilă din Păcală și Tîndală, ca și fata, un fel de „toantă" a satului de altădată, obligați la o interpretare dusă uneori pînă la vulgaritate, nu au putut ridica nivelul acestui moment folcloric nici măcar cu prețul ostenelii lor.

Se naște o întrebare : face un serviciu sau nu dansului popular și educării estetice a maselor acest fel de spectacol ? După ce aceiași televizor a înregistrat recent fragmente din spectacolul ansamblului „Rapsodia română", răspunsul este nu !

O problemă care începe să devină o necesitate : regia mai fină și mai îndrăzneață a programelor și momentelor de muzică ușoară. Cîntăreții, în special, nu prea știu să armonizeze cu melodia pasul, mișcarea mîinilor, mimica figurii — iar microfonul ținut static și rigid în dreptul buzelor e urît. Măcar firului negru să i se dea o culoare neutră...

Fetele prezentatoare de la emisiunile pentru copii... au cam crescut, pierzîndu-și, în reflectoare, fragezimea, chipul școlăresc și glasul cristalin. Acum un an, doi, trei, ele se intercalau cu mai multă semnificație în cadrul emisiunilor respective. Ce-ar fi de făcut ? Ori să nu mai încerce, cu coditele în sfîrme, să pară mai mici decît sînt, ori emisiunea să facă apel la alte vîrste. Ecranul televizorului a înregistrat la ultimele prezentări expresii necorespunzătoare.

O voce bună, un caracter sobru, serios și adînc într-o lectură frumoasă cu nuanțe de intimitate, e realizată de vorbitorul telejurnalului Nicolae Popescu. Prin contrast, crainicul știrilor sportive Dumitru Tănăsescu apare aspru și distant. Dezavantajat și de masa prea mică și prea simplă ca și de lipsa de ambianță, el se prezintă pe ecran în totală discordanță cu textele pe care le transmite și care vorbesc despre elan, sprinteneală, victorie și tinerețe. O intervenție de regie scenică se cere a fi făcută de urgență. Propuneri : un perete cu fanioane sportive, sau cupe, afișe de campionate și concursuri, statuiete inspirate dintr-o ramură sportivă, un vas cu flori cu variațiuni măcar săptămînale.

Baruțu T. ARGHEZI

PÎNDARUL DIN SECARĂ

J. D. Salinger este unul dintre prozatorii americani din generația tînără, deși nu chiar cea mai tînără, pentru că numără peste patruzeci de ani (s-a născut la New York în 1919). Cartea care l-a impus atenției publicului din Statele Unite și de peste hotare este o povestire stranie, cu un titlu bizar și aproape intraductibil: The catcher in the rye.[*]) *Literar titlul acesta înseamnă „Pîndarul din secară", dar necesită unele explicații preliminare pentru a putea fi înțeles.*

Eroul povestirii este un băiat în vîrstă de șaisprezece ani, pe nume Holden Caulfield. El istorisește, la persoana întîi, o seamă de întîmplări din viața lui de pînă la sanatoriul. Personajul aduce, însă de foarte departe, cu un alt băiat-povestitor — ilustrul Huckleberry Finn al lui Mark Twain. Tonul folosit este degajat, iar limbajul — pestriț (într-o măsură destul de surprinzătoare pe alocuri). Întîmplările relatate pe acest ton, și cu acest limbaj (frecvența celor o sută de cuvinte amuzantă, ca de pildă: bellboy, time, adică o treime stereotipă, grumpy, care înseamnă bătrîn, adică somnoros, bătrîn de lele, pal de cîine) nu ies din comun, ci, dimpotrivă, devin din ce în ce mai familiare în viața americană. În ajunul sărbătorii de crăciun, băiatul e eliminat din „școala pregătitoare" (pentru universitate) de la Argerstown, (un orășel provincial în statul Pennsylvania) unde-a fost trimis cu trenul de noapte, de către părinții săi, oameni bogați, stabiliți la New York (tatăl său e „avocatul unei corporații", deci un exponent foarte sus).

*Mai fusese eliminat și din alte trei școli, din pricini asemănătoare: nerealizînd de la un anumit moment încolo — în programul școlii și individual — și la materiile studiului — un minim impus și curent, pe care l-ar fi putut parcurge cu ușurință, dacă ar fi dorit-o. „Cîțiva dintre băieții pensionari din familiile cele mai bogate, oricum, școala era plină de ei, cu cît mai bogați cu atît mai proști — ca o regulă de fier". Holden Caulfield nu practicește de nevoie pentru culorile lui — albastru-închis, aceeași din cele patru — și după ce reușește bătaia de la vestiar, sau de oricare, pe care ar fi putut-o evita, pentru că s-a trezit cu o față cunoscută în tren, — părăsește școala, înaintea vacanței oficiale. Dar în loc să se întoarcă acasă, se hotărăște să petrecă cele trei zile cît desparte de începutul vacanței cu rudele cel despart de întregul acestui cu bani la el ca să se descurce — și să-și facă o impresie asupra Noului Babilon, cum numește metropola americană. Neștiind ce să facă, — în genere, băiatului acestuia nu-i face nu-i face — se duce la un hotel („cuib de pervertiți sexuali") și încearcă să dea telefoane diferitelor persoane de care poate, pe care le cunoaște din vedere sau numai din auzite. Vrînd-nevrînd se întoarce, și fiindu-i de un interes real pentru „problemă", tot din prea multă ostenteală la școală, îmi revine, în ultima fereastră de vizită, unde stătuse lui vreo trei-patru ceasuri, pe cheltuiala sa, o vizită binevenită a unei cunoștințe pe cheltuiala sa, o vizită binevenită a unei cunoștințe din vedere sau numai din auzite. Vrînd-nevrînd se întoarce, și fiindu-i de un interes real pentru „problemă", tot din prea multă ostenteală la școală, îmi revine, în ultima fereastră de vizită, unde stătuse lui vreo trei-patru ceasuri,